

**LEVENSBESCHRIJVING
EN BEKERING**

van

ANNA KATHARINA MERKS

Een getrouw verhaal

van al hetgeen met haar is voorgevallen
in de gevangenis,

van de 5e juni 1763 af, tot zij op
de 19e van die maand door de
Justitie te Rotterdam is terechtgesteld.

nieuwe uitgave

W. M. den Hertog - Uitgever - Utrecht

OP DE
LEVENSBESCHRIJVING EN BEKERINGSWEG
VAN
ANNA KATHARINA MERKS

Jedidjah, Gods gekruiste Zoon,
Ik zal van Uw triomf gewagen.
Ik durf, in dienst van Uwe kroon,
Uw statie-banderollen dragen,
Een knecht schaamt zich zijns Meesters niet;
Waar hij Zijn eer verheerlijkt ziet,
Zwaait hij de blijde zegevanen.
'k Zie Uwe roem, Immanuël,
Verheerlijkt boven dood en hel.
'k Zal u de gloriewegen banen.

Rijd toe, gezalfde Vredevorst!
Rijd toe, gekruiste Wonderkoning!
Uw wapenrok, met bloed bemorst,
Toont ons de schoonste heilsbetoning,
Rijd toe, de Satan is vermand!
Door onweêrstaand're tegenstand,
Hebt gij Uw' vijand om doen komen.
Vaar voort: ik volg U, met mijn zang.
Gij hebt de Sterke zijn gevang
Apollion zijn prooi ontnomen!

O Strijdkerk, schoon ge een Kerker waart,
En daarin een zeer droeve kamer,
Waar Gods Genade wond'ren baart,
Is ons een Tofet aangenamer,
Dan 't Hof van grote Salomon;
Die eeuwigglinsterende Zon
Maakt, door haar onbevleete glansen,
Van 't treurtoneel een zegekoets,
Als ze een vrome ziel, vol moeds,
Leidt in de hoogste hemeltransen.

God, onafhankelijk en vrij,
Verantwoordt geen van Zijn daden;
Maar makende de droeven blij,
Wil hij de hoogmoed steeds versmaden,
Wat doet hij wèl, die in zijn jeugd,
Zich zijne Schepper wijdt met vreugd',
En reeds in zijne lentedagen,
Naar God-Jehova's rijkspaleis
Zijn grootste tocht en zielereis,
Op Christus dierblaar bloed durft wagen!

Maar is die tijd verwaarloosd,
Hoe zeer hem ook die Kruisvorst lokte,
Wat is 't dan nog een grote troost,
- Eer nog de dood aan de asspil schokte
Van 't dierlijk leven, - tot de Heer
Bekeerd te worden, en ter eer
Zijns Scheppers de overige stonden
Zijns tijds te mogen leven; ja,
Tot heerlijkheid van Gods genâ
Met zijnen God te zijn verbonden!

En hoe gelukkig leeft die man,
Wiens wandel God zó wil besturen,
Dat hij het hemels Kanaän
Vooruit ziet in zijn uiterste uren?
Gelukkig, wie Gods Majesteit
Zelf op de hoge Nebo leidt,
Om Kanaän's betere landouwen,
Waar 's Levens Vorst de Koning is,
Al juichende, op de hoge spits
Van 't zalig Heilgeloof te aanschouwen!

Katharina Merks, - een wangedrocht,
Om hare gruwelen en zonden, -
Werd, daar zij 't minst haar Schepper zocht,
Door Hem, als 't dwalend schaap gevonden,
Zij, reeds gedoemd door 's Rechters mond,
Vloekt in haar hart, die bange stond,
Die haar 't jonge leven af zou snijden:
Ze is aan haar gruw'len te verkleefd,
En wil, hoe snood zij heeft geleefd,
't Verhuizen harer ziel niet lijden.

Daar treurt, daar zucht, daar klaagt, daar kermt
Zij, in de diepste nood, verstoten.
Daar 's niemand die zich haars ontfermt,
De dood komt reeds het zwaard ontbloten!
Samaritaan noch Jood, om haar
Bekommerd, in het groot gevaar,
Waar in zij staat, om straks te sterven,
Zijn mededogend, met een wicht,
Dat onder 's Hemels toorne ligt,
En nergens troost weet te verwerven.

Zij kent geen God, zij weet geen hel,
Onkundig is zij van 't geweten,
Zulk een zoekt Gij, Immanuël,
En, door een liefdevuur bezeten,
't Geen in geen schepsel vallen kan,
Wilt Gij haar rukken uit de ban
Ja, uit de ban der helse boeien.
Die zondares ook trekt gij nog,
En overreedt haar, om 't bedrog
En hare gruw'len te verfoeien.

Ge ontdekt haar aan haar boze daân,
't Geweten geselt haar met roeden.
De wreker volgt op hare paân,
En niemand, die haar wil behoeden!
O, Allerij'slijkst schouwtoneel!
Zij ziet de hel, met open keel,
Reeds gapen, om haar straks te ontvangen,
Waar zal zij henen in die nood?
Zij vreest minst voor de eerste dood;
Dat „Eeuwig” kan de ziel haar prangen.

Ja: eeuwige, eeuwige Eeuwigheid,
Te schaars gekend van de Adamijten,
Te laat zo jammerlijk beschreid!
Als 't kwaad de schuld ons komt verwijten,
Staat gij zo heilloos ons in 't oog!
Dat eeuwig, eeuwig gaat te hoog!
Dat eeuwig, eeuwig onder toren,
Dat eeuwig onder vloek te zijn,
Is de allerij'selijkste pijn,
Als 't schepsel niet is weêrgeboren.

De dood, de schand'lijke manier,
Waarop zij voor haar kwaad zal boeten,
Zijn nu degenen niet, die hier
Haar in die nare angst ontmoeten;
Maar de eeuwigheid is haar een beul.
Helaas! waar vindt zij troost of heul?
Waar zal zij voor die wreker wijken?
Hij heeft haar half reeds bij de strot;
Ontvangt zij nu geen hulp van God,
Zij moet in deze nood bezwijken....

God ziet haar heilig hopeloos,
Hij wil Zich over haar ontfermen;
Hij draagt, – hoe snood, hoe heilloos boos
Zij wezen moog' – haar op Zijn armen,
En openbaart haar Zijnen Zoon:
Die treedt voor 's Opperrechters troon,
In 't hoogst Gerechtshof, voor haar binnen.
Hij heeft op Golgotha betaald,
Daar heeft geen mijt zelfs aan gefaald.
Hij buigt haar 't hart, om Hem te minnen.

Hij lonkt, Hij spreekt haar lieflijk toe,
Zij is de Wreker reeds ontkomen.
Zij is ontvlucht aan zijne roê,
En voor een Godskind aangenomen. –
Hoe juicht zij, om dat zoet onthaal;
Hoe dankt zij, (maar met and're taal
Dan eertijds) Hem, Die 't hart haar griede.
Hoe drukt zij thans zichzelf eens uit?
Zij is niet meer des Satans buit!
Hoe zinkt ze weg in zuiv're liefde!

God deed het alles, zij deed niets,
Zij was vol builen en vol wonden;
Doch thans, ná 't einde des verdriets,
Heeft zij Hem, die haar mint, gevonden.
Nu is haar de Eeuwigheid tot Vreugd'.
Nu is zij vrolijk en verheugd,
En weet haar heil niet uit te drukken.
Zij vreest zelfs voor geen dood nu meer,
Zij wenst zelfs om dat uurtje zeer,
't Geen aan de tijd haar zal ontrukken!

O, Zalige verandering,
Hoe ongezien gij ook moogt wezen,
Gij schenkt haar 's Konings zegelring,
En haar melaatsheid is genezen!
O, Parel in de luisterkroon
Mijns Goëls, gij staat groots ten toon,
Rijdt voort, op Uwe zegewagen,
O Kruisvorst, rijdt voorspoedig voort!
Gij zijt getrouw! Uw god'lijk Woord
Heeft weer de zege weggedragen!

Maar, o! hoe brult van spijt de hel,
Dat haar die buit is afgewonnen!
Gij wint het tòch, Immanuël,
Zo vaak gij zijt een strijd begonnen!
Gij waart Kathrina veel te sterk!
O Strijdbaar Hoofd van Uwe Kerk!
Gij wist het hart haar te overheren.
Zij vraagt geen leven, dan alleen,
Om U, de God der heerlijkheên,
De God haars heils te meerder 't eren.

Zij laat ook van Uw roem niet af.
Geen eik kan meer de stormen tarten.
Zij roemt Uw liefde, die haar gaf
Het einde van al hare smarten:
Die voor haar in de Vierschaar trad,
Des Opperhemel-gloriestad,
En aan de eis van Gods geboden,
Voor eeuwig hebt haar schuld voldaan. -
Laat die triomf in glorie staan!
God is een God van alle goden!

De Koning der verschrikking komt
En doet haar 't hoog schavot beklimmen.
O Dood, bij haar staat gij verstomd,
Hoezeer gij haar nog wilt begrimmén.
Nijp haar de keel toe: zij staat pal.
Gij zult haar (zegt ze) in 't heilgeschal
Bij al de zaal'ge eng'len brengen.
Gij jaagt haar nu geen vrees meer aan,
Zij wordt noch bleek noch ongedaan,
Gij kunt geen tranen haar doen plengen.

De spraak verstomt, nog knikt het hoofd,
En dankt haar geestelijke Vad'ren,
De ziel, aan 't lichaam nu ontroofd,
Klimt langs gezwinde zege-rad'ren,
Gods Paradijs al juichend in.
Daar zinkt zij weg in reine min,
Daar zal zij eeuwig, eeuwig loven
Dien God, Die haar heeft opgezocht,
En door Zijn dierbaar bloed gekocht....
Haar heil gaat ons begrip te boven!

't Zij eeuwig vèr van mij, o God,
Dat ik haar staat zou tegenspreken,
Omdat de ziel op een schavot
Van 't sterf'lijk lichaam is geweken !
Was 't niet der Godheid te gering,
Op haar te zien uit 's Hemels kring,
't Is niet te laag voor mij, de stempel
Te zetten op Uw Wonderwerk.
Wie zet Uw Mensenliefde een perk !
Dit toonbeeld blinkt thans in Uw tempel.

Immanuël, rijd glorierijk,
Op 't God'lijk Woord van Uwe Waarheid;
Zet Uwe Wonderhand ten prijck !
Hier blinkt ze in een held're klaarheid.
Zolang Uw Kerk op aarde zij,
Zal Uw Genade-heerschappij
En Vrijmacht, in dit Voorwerp blinken.
Rijdt voort ! Ontdek ! Verwin ! Bekeer !
Tot Gij de tijd, o hoogste Heer',
Zult doen in d' eeuwigheid verzinken !

Ruk zielen uit des Satans vuist,
Zo moge Uw Koninkrijk steeds groeien,
Tot Gij zijn heerschappij vergruist,
Als de elementen zullen loeien.
Spoed voort, o Oppermajesteit !
U zij de lof en heerlijkheid !
Wil ons Uw licht en waarheid zenden,
Opdat de trotsheid u niet terg' !
Laat ze ons geleiden tot Uw' berg,
En Uwe zaal'ge vleugelbenden !

Dáár leeft, ten roem Uws Wonderwerks,
- Schoon 't lichaam is gestraft geworden, -
De ziel van Katharina Merks,
Als Priesteres in 's Hemels orden.
God lof ! de Aarts Heiland triomfeert !
Zijn hoge Naam zij steeds geëerd.
Zo wordt des Satans rijk gebroken
En Jezus' hoogste Mensenmin
Uit een trotse, verwaten zin,
Niet door zijn schepsel wedersproken.

Theophrastus.

LEVENSBSCHRIJVING

VAN

ANNA KATHARINA MERKS

Een getrouw verhaal van al hetgeen met haar is voor-
gevallen in de gevangenis, van de 5de juni 1763 af, tot
zij op de 16de van die maand door de handen der Justitie
te Rotterdam is terechtgesteld.

Onder al de bijzonderheden, welke meer dan andere
het vermogen hebben, om onze aandacht te trekken,
behoren voorzeker de laatste woorden der stervenden,
omdat deze veeltijds handelen over de gewichtigste
voorwerpen, en tevens de allergetrouwste tolken zijn
van de gesteldheids des gemoeds in de ure des doods.
Vooraf verdienen zodanige woorden opmerking, wan-
neer zij zaken vertonen, die in het algemeen op iedereen
betrekking hebben, en die onze geest bepalen bij zulke
dingen, die buiten twijfel, onze ganse leeftijd door, maar
vooral in ons laatste, moeten betracht worden.

Nooit echter wordt onze aandacht méér getrokken,
dan wanneer zowel de sprekende personen als de woor-
den welke zij spreken en de gelegenheden waarin deze
voorkomen, boven andere personen, woorden of gelegen-
heden, of naar de ergste of naar de beste zijde overhellen.

Dàn worden ze ons in het bijzonder tot opgerichte tekenen en handwijzers op onze levensweg.

Waar wij gelegenheid hebben gevonden, om een uitvoerig en echt verhaal te hebben van het leven en het voorgevallene in de gevangenis (tot op het ogenblik van haar dood toe), van en met zeker vrouwspersoon, door de handen der Justitie te Rotterdam, op de 19de juni 1763, ter dood gebracht, meenden wij de lezer geen ondiensnt te zullen doen, met hetzelfde hem mee te delen, en wij houden ons enigszins verzekerd, dat het zijn aandacht trekken en vasthouden zal, uit aanmerking van het voorwerp van dit verhaal, en de omstandigheden, waarin die woorden zijn gesproken, en vooral de stof die er aanleiding toe gaf.

Op dinsdag 5 juni 1763, des namiddags omtrent vijf uur, kwam de krankenbezoeker L. van 't Hof te Rotterdam, daartoe verzocht zijnde, bij een vrouwspersoon, die niet alleen was gevangen gezet, maar zelfs in de zgn. treurkamer was geplaatst, het verblijf waar de veroordeelden op de uitvoering van hun vonnis wachtten, en vond haar zorgeloos slapende.

Hij liet haar wekken, zeggende, dat het doel van zijn komst was, haar te spreken over dringende zaken, welke wetenswaardig en noodzakelijk waren. Zij werd gewekt, en Van 't Hof vroeg haar naam. Zij zei nu te heten Anna Katharina Merks; vervolgens haar geboorteplaats, zij antwoordde: Best bij Oirschot, in de derde plaats haar leeftijd en zij antwoordde hem: tussen de 21 en 22 jaren oud te zijn, en gevraagd hebbende van welke religie zij was, antwoordde zij Rooms te zijn.

Vragende naar de reden, waarom hij haar in de treurkamer aantrof, zeide zij, daden te hebben bedreven, welke haar hadden schuldig gemaakt. Van 't Hof gaf haar te kennen, dat dit haar zeggen hem niet verwonderde, omdat het maar zelden iets goeds voorspelt,

als de krankenbezoekers verzocht worden derwaarts te gaan, en dat diegenen, tot wie zij dan komen, niet anders verwachten moeten, dan dat hun of haar leeftijd nog slechts kort wezen zal.

„O!” riep zij uit, „zal ik dan mijn jonge leven moeten laten?”

Van 't Hof maakte daar geen verdere aanmerking op (latende haar evenwel een ogenblik tijds om te wenen), en zei haar alleen, dat zij dat jonge leven zou moeten laten, omdat zij het niet behoorlijk had doorgebracht, vragende haar tevens, waarmee zij tevoren de kost had gewonnen? – Haar antwoord was: met dienen. – Hebt gij dat altoos gedaan? was de vraag van Van 't Hof, waarop zij zeide: had ik dat maar altoos gedaan, dan zou ik nu hier niet zitten. De droefheid, welke de mens altoos uit de staat, waarin hij was, toen zij hem overkwam, uitvoert en overbrengt of tot een stilzwijgen, of tot een meer losse tong, werkte in haar het laatste, en zij verhaalde hem geboren te zijn in onecht. Zij had haar moeder vroeg verloren, en zonder enige besturing en opvoeding aan zichzelf overgelaten zijnde, omgezworven waar zij wilde.

Te Dordrecht had zij zich verhuurd om te Amsterdam te wonen, bij een galanteriekramer. Zij had vervolgens ook zelf met een dergelijke kraam gereisd, en toen zij zag, dat daar een goede winst op was, was zij dit in het klein zelf begonnen, en daarin niet ongelukkig geweest, zodat zij al iets had overgespaard.

Een soldaat had toen het oog op haar laten vallen, doch was, zonder haar te trouwen, van haar weer wegelopen. Niet in die tijd, maar enige dagen naderhand, heeft zij omtrent die soldaat nog verhaald, dat hij door menigvuldige schone beloften en betuigingen van trouw en standvastigheid, haar zover had weten te krijgen, dat zij zich aan hem had overgegeven, en van hem zwanger was geworden en naderhand te Leiden was be-

vallen, welk kind, na vijf weken oud geworden te zijn, gestorven was.

Na haar verlating, en tijdens haar bevalling en daarna, al hetgeen zij bezat verteerd hebbende, was zij aan het zwerven geraakt, en met stelen aan de kost gekomen, zodat zij reeds (nog geen 17 jaren oud zijnde) alleen van het gestolene zich de mond had open gehouden.

Het ongeluk, hetwelk zij zich door de gepleegde hoerij met de soldaat op de hals had gehaald, schrikte haar evenwel daarvan niet af; maar in die zonde volhardende, werd zij wederom zwanger; en dat niet alleen, maar voortgaande met haar diefstallen, en te Vianen gevat en in de gevangenis gezet zijnde, bracht zij een dood kind ter wereld in de kerker. Na deze tweede bevalling in schande werd zij in november 1762 te Vianen door het Gerecht in het openbaar gestraft.

Even zo weinig, als zij door de trouweloze behandeling van de soldaat, door haar kraam en de daarop gevolgde ongelukken zich van de hoerij had laten afhouden, was de openbare straf op haar gepleegde dieverij bekwaam haar met het stelen te doen ophouden. Zij ging daarmee voort, zodra zij te Vianen weer was ontslagen, en nam alles weg waar zij maar enige gelegenheid toe vond, tot zij onder IJsselmonde, een diefstal begaan hebbende, door enige boerenkinderen gezien, en in verdenking gehouden werd.

De huislieden van rondom, door het gerucht hetwelk de kinderen maakten, samscholende, bewaarden haar nu onder elkander, tot de dienaar der Justitie aankwam, en leverden haar toen aan hem over. Deze voerde haar naar Rotterdam, en aldaar is zij de 8ste mei gevangen gezet.

Om, na deze uitweiding weer te komen tot het verhaal van haar gesprek met de ziekenbezoeker Van 't Hof, zeggen wij: dat de gemelde ziekenbezoeker

haar vroeg, of zij ook wist, wat de oorsprong van het kwaad was, en dat zij ten antwoord gaf: de kwade, verstaande daardoor de Satan.

Van 't Hof, onderrichtte haar, dat dit wel een algemene waarheid was, maar vroeg tevens, of zij dan dat kwaad zelf niet gedaan had? Zij zei, dat zij het wel had gedaan, maar de Duivel had het haar ingegeven. – Van 't Hof zei daarop: ofschoon de Duivel dat moge gedaan hebben, zo zult gij echter erom gestraft worden; maar dat hij, in alle mensen zo iets kwaads ontdekte, zelfs van hun jeugd af aan, en zo iets boosachtigs, waar de Duivel vat op scheen te hebben, om daardoor de mens al verder tot boosheid te brengen.

Dus tevoren gezegd hebbende, dat er zo iets kwaads in de mens was, zelfs van zijn jeugd af aan, zo vroeg hij haar nu, of zij ook dacht, dat God de mens kwaad geschapen had? – Anders kan ik het niet begrijpen, was haar antwoord. Gij doet wel, zeide Van 't Hof, met ronduit te zeggen, zoals gij het begrijpt; maar neem eens aan: indien God de mens zo geschapen had, dan zou Hij oorzaak van het kwade zijn, maar God, Die de goedheid zelve is, kan immers geen kwaad voortbrengen, zomin als een goede boom kwade vruchten kan voortbrengen.

Hij vroeg haar verder, of zij (als zij gezondigd, en enig kwaad stuk bedreven had) niet enige benauwdheid en kloppingen was gewaar geworden? Zij zeide: ja. Hij onderzocht nu of zij ook wist, vanwaar die kwamen, en gehoord hebbende van: neen, – beduidde hij haar, dat dit kwam, door een geweten, hetwelk in ons, als tot een stadhouder der hoogste rechtvaardigheid, van God is ingeschapen en vroeg haar vervolgens of zij ook wist, dat er een God was? Gehoord had zij het wel eens, volgens haar antwoord, maar verder wist zij het niet.

Gij begrijpt wel, zo ging hij voort, dat gij uzelf niet hebt geschapen. Dit erkende zij. Gij zijt nochtans,

zei hij, geschapen; iemand moet dat dan gedaan hebben, en die dat heeft gedaan, moet almachtig wezen. Die Almachtige nu is God.

Hij vroeg haar vervolgens, of zij ook wist, wie de eerste mens geweest was, en haar antwoord was: Adam. Maar op de vraag, of ze ook wist van een gebod, dat God aan deze Adam gegeven had, zei zij: neen.

Van 't Hof (haar diepe onkunde ziende en zich daarover ontfermende) onderzocht daarop of zij iets van de Heilige Schrift wist. Zij betuigde, dat zij er niets van wist, en gaf daarvoor als reden: niet te kunnen lezen. Van 't Hof verzocht aan de cipier hem een Bijbel te bezorgen, en die hebbende ontvangen, zei hij haar, dat hij haar wat zou voorlezen. Hij sloeg Genesis 2 op, en daarin hebbende gelezen, toonde hij haar aan, dat de eerste mens Adam was geheten geweest, en dat zij dat goed geweten had, en betoogde, dat dit Boek zekerlijk zeer oud moest wezen en dat het van zeer oude zaken van het begin der wereld handelde, alzo er van geen oudere geschiedenis kon gesproken worden, dan hij haar nu had voorgelezen.

Zij stond dit toe, en scheen niet geheel onaandachtig. De krankenbezoeker zei verder tot haar: dat dit boek een Goddelijk Boek was, en hoe oud dit ook mocht wezen, dat haar gehele leven nochtans daarin beschreven stond, en al haar daden en gedachten daarin te vinden waren.

Dat die eerste mens Adam een gebod van God had gekregen, maar dat hij dit gebod overtreden had.

Hij las haar daarop Genesis 3:1-6 voor, en dat gelezen hebbende, begon hij weer te redeneren, en toonde haar, dat uit die Adam alle mensen, (hoevelen, en van welke staat zij ook waren) voortgekomen zijn. Verder betoogde hij, dat gelijk weer zijns gelijken voortbrengt, en dat Adam (nu reeds zondig zijnde) niet anders als zondige mensen had kunnen voortbrengen, en dat alle

mensen dus zondig en met boosheid besmet waren. Hij bewees dit verder uit Mattheus 15 vs 19: Uit het hart komen voort boze bedenkingen, doodslagen, overspelen, hoererijen, dieverijen, valse getuigenissen, lasteringen. Van 't Hof zei, dat zij in het gelezene haar beeld klaar kon zien, en na haar hetzelfde nog wat nader omschreven en opgehelderd hebbende, vroeg hij haar, of zij zich niet verwonderde, dat in dat Boek haar daden en gedachten zo juist getroffen en uitgedrukt waren, en of zij niet bekende, dat het waarlijk haar beeld was? Zij antwoordde: ja. Hij ging vragende voort, of zij ook niet toestond, dat God de mens goed en recht geschapen had, maar dat hij door de zonde en door moedwillige ongehoorzaamheid aan Zijn Schepper en Weldoener uit de staat der rechtheid gevallen en verdorven was? Want indien God de mens niet recht had geschapen, dat dan God de Oorzaak van de zonde zou wezen, en dat zij zojuist het tegendeel uit Genesis 2 gehoord had. Zij stemde dit geheel toe en Van 't Hof vervolgde te vragen, of zij de Tien Geboden ook kende? Ja, was haar antwoord, en zij zei deze op in rijm, doch op z'n Rooms, sluitende het 2de in het eerste, en het 10de achterlatende.

Zonder zich uit te laten over dat verkeerd opzeggen in aanmerking te nemen, zei Van 't Hof, dat de Heilige Schrift een Wonderboek was, alzo (hoevele jaren dit ook ouder ware dan zij) zij nochtans, en ook met haar alle mensen zo duidelijk daarin waren afgebeeld. Hij zei haar nu, dat hij de Tien Geboden haar uit de Bijbel zelf eens zou voorlezen, en begon met de voorrede van Mozes, om haar goed te doen horen dat het de Wet van God was, gaande het eerste en tweede Gebod voorbij, om met de Roomse gevoelens in geen woordentwist te komen, las het derde, en vroeg haar, of zij zich aan dat Gebod niet schuldig kende? of zij Gods allerheiligste Naam in haar leven tot hiertoe niet duizend en meer-

malen had misbruikt ? of zij niet schuldig stond aan vloeken, lichtvaardig en vals zweren, lasteren van Gods Naam, en nog andere zulke zonden meer ? of zij zulke zonden, als zij die had aangehoord, niet maar stilzwijgend zonder dezelve te bestraffen, had aangehoord, en ze dus toegestemd ? of zij, als zij Gods Naam gebruikte, dat ooit met enige vreze, en onder het gewaar worden van enige eerbiedigheid gedaan had ?

Zij bekende hierin schuld, wegens hetgeen daar verder in verboden was, gedaan, en hetgeen daarin geboden was, nagelaten te hebben. Daarop zei Van 't Hof, dat God nu in dat Gebod bedreigde: dat Hij de schuldige geenszins onschuldig wilde houden, en dus zekerlijk straffen zou, en dat, alzo er geen soort van straf stond uitgedrukt, alle straffen te vrezen waren, en zij daarom ook zou gestraft worden.

Hij las haar nu het vierde Gebod voor, en haar daarbij bepalende, begeerde hij van haar te weten, of zij Gods Rustdag wel had gehouden, of zij op die dag niet wel eens had gewerkt, haar plezier genomen, en mogelijk ook wel gestolen, en of zij op die dag behoorlijk ter Kerke was geweest.

Zij antwoordde, ook dat Gebod niet te hebben gehouden, en vertelde in haar gehele leven niet meer dan dertig malen in de kerk geweest te zijn, en zulks alleen uit plezier, en niet voor de Godsdienst te hebben gedaan.

Vervolgens las Van 't Hof haar het vijfde Gebod voor, en vroeg haar, of zij óók daaraan niet schuldig was ? Zij zei: neen; gevende voor reden, dat zij haar moeder al zeer vroeg had verloren, en dat haar vader nooit naar haar had omgezien; maar hij legde haar het Gebod breedvoerig uit, en toonde haar aan, dat de Overheden, en al diegenen, onder wien wij gesteld zijn, door het woord ouders moeten worden verstaan, en verklaarde

haar wel schuldig, omdat zij, volgens haar eigen verhaal, van de mensen, in welker dienst zij geweest was, in haar geboorteplaats, was weggelopen, en zich tegen deze mensen onbetamelijk en ongehoorzaam gedragen had, betogende daaruit, dat zij de zegen, welke op dat Gebod door God beloofd was, en dus haar leeftijd verbeurd had, en dat (zelfs al had zij anders niets misdreven) de zonden tegen dit Gebod, waartegen zij zoëven nog gemeend had niet te hebben gezondigd, haar des doods waardig stelden voor God.

Toen hij haar het zesde Gebod had voorgelezen, zei zij, tenminste tegen dat Gebod niet schuldig te wezen: want dat de doodslag nog nooit in haar hart was opgekomen.

Van 't Hof bewees haar, dat dit Gebod wel alleen de doodslag uitdrukt, maar daardoor ons leert, dat het de wortel van de doodslag, als nijd, haat, toorn, en wraakgierigheid ook voor een doodslag houdt, vragende, of zij nooit op iemand nijdig en met haat vervuld, noch tegen iemand toornig en wraakgierig geweest was, betogende verder, dat in het verbod van doodslaan mede opgesloten ligt: het gebod van onze naasten te beminnen als onszelf, en dat zij zekerlijk diens schade, zoveel haar mogelijk was, hetgeen een gevolg van dat beminnen was, niet had afgekeerd, maar door haar dieverijen haar naaste zoveel als zij kon had beschadigd en afbreuk gedaan ?

Zij had op dit alles de ziekenbezoeker vrij aandachtig aangehoord, en bekende toen ook zekerlijk duizendmaal tegen dat Gebod gehandeld te hebben.

Hij las haar nu het 7de Gebod voor, en aan dat Gebod, zei zij, was zij onschuldig, want zij was nooit gehuwd geweest; maar hij onderrichtte haar, dat God onder het woord echtbreken alle onkuisheid insluit, en dat zij bij zichzelf maar moest nagaan, of zij daaromtrent ook niet melaats was. Zij werd toen zeer beschaamd en ver-

leggen, en zei: Ja, doch men moet de reden daarvan hieraan toeschrijven dat zij op die tijd aangaande haar beide bevallingen nog niets had beleden.

Omtrent het achtste Gebod viel geen verschil, zij zei hierop volmondig schuldig te zijn.

Hij las haar toen het negende Gebod voor, en zei dat zij ook daaraan wel schuldig zou staan. Want dat zij in het gericht noch omtrent zichzelf, noch omtrent anderen niet altoos oprecht gesproken en beleden zou hebben, en dat dit een valse getuigenis was; dat zij ook niet vrij zou zijn van de woorden van haar naaste niet eens verdraaid, of hem achter zijn rug belogen te hebben. Zij deed belijdenis, ook omtrent dat stuk geheel melaats te wezen, zowel omtrent haarzelf, als omtrent haar naasten.

Over het tiende Gebod zei de krankenbezoeker, dat daarin niet alleen verboden werden de daden, maar ook zelfs de begeerten tot 's naastens goed; en daaruit dus bleek, dat deze Wet een Goddelijke Wet was, omdat niet alleen de zondige daden maar ook zelfs de zondige begeerten daarin verboden werden, en dat het met haar leven was toegegaan gelijk er staat in Josua 7 : 21.

Nadat Van 't Hof haar alzo de ganse Wet voorgelezen, en zij zich aan ieder Gebod schuldig beleden had, voegde hij nog daarbij, dat zij (bekend hebbende aan het schenden van alle Geboden schuldig te zijn) weten moest, dat zelfs het schenden van één Gebod de tijdelijke en eeuwige dood verdient, en dus nog veel méér het schenden van alle tezamen, lezende vervolgens voor haar Galaten 3 : 10, en bewees haar uit die plaats, dat zij onder de vloek lag. Hij verklaarde haar ook, waar die vloek in bestond, te weten:

1. In afgescheiden te zijn van God, en dat zij, aldus blijvende, nooit enige hoop kon hebben zalig te zullen worden, maar buiten gemeenschap met, - en aandeel

aan God, voor eeuwig rampzalig wezen en het aanschijn van God voor immer zou moeten missen.

2. In een vervreemding van de beloften en verbonden, dat zij namelijk aan niet één belofte in Gods Woord beloofd, hier of hiernamaals, deel zou hebben, en buiten een verbond met God, tot in alle eeuwigheid het eigendom zou zijn en blijven van dien, met wie zij in een verbond stond.

3. In het dood-zijn in de zonden en misdaden, en aldus het eeuwige leven niet te zullen genieten, alzo niets dat bevekt of onrein is, ten hemel ingaat.

4. In een kind des toorns van God te zijn, waardoor dan die allerhoogste en allervreselijkste Majesteit tegen haar eeuwig zou toornen, haar van Zijn aangezicht verstoten en onder een eeuwig gewicht van toorn brengen en laten zou.

Hij vroeg haar vervolgens of zij ook meende, als zij dood was, dat dan alles met haar dood was, en dat er niet iets van haar zou overblijven? Zij antwoordde, dat niet te denken, maar door Van 't Hof gevraagd zijnde, of zij het onderscheid wist tussen een mens en een beest, zei zij: neen. Hij toonde haar het onderscheid aan tussen een mens en een beest, en vervolgde met te vragen, of zij niet wist dat er ná de dood een ziel van ons overblijft? Ja, gaf zij tot bescheid, en hij bewees het haar nog verder uit Matth. 10 : 28.

Deze Schriftplaats door hem nog wat aangedrongen zijnde, begeerde hij van haar te weten, hoeveel wegen zij geloofde dat er ná de dood waren. Zij zei: de eeuwige glorie; maar vermeldde (wat aanmerking verdient) niets van een vagevuur. Naderhand heeft zij, daarover sprekende, gezegd, wel in de kerk van het vagevuur gehoord te hebben, maar dat zij nooit, ofschoon zij daar wel eens over had gedacht, enig begrip van hetzelfde had kunnen maken.

Daar is, zo gaf Van 't Hof tot uitlegging ten antwoord

op zijn eigen vraag, niet alleen eeuwige glorie, maar óók een hel, de plaats waar de verdoemelingen in een eeuwig en onuitblusbaar vuur geworpen zijn; maar . . als gij nu eens uw eigen leven nagaat, – waar denkt gij dan te zullen komen? Zij hoopte, zei zij omdat God genadig en barmhartig was, dat Hij, uit hoofde van haar jonkheid, haar genadig zou wezen en haar hare zonden vergeven.

Van 't Hof vroeg haar nu, of de wereldse Rechter haar, om haar jonkheid verschonen zou? Zij zei: neen. – Hoeveel minder dan, vervolgde hij, de allerhoogste Rechter, God, Die de rechtvaardigheid Zelf is? waarom zij daarop niet hopen mocht. Dat het wel waar was, dat God barmhartig is, ja ook gaarne vergevende, doch dat Hij tevens ook is de rechtvaardige God, Die het kwaad niet ongestraft kan en zal laten, en dat de goddelozen het leven nooit zullen zien; tonende haar verder aan, dat er, indien zij zó stierf, voor haar géén hoop was, en dat zij anders niet verwachten kon, dan ná haar dood in het eeuwige vuur te zullen geworpen worden, in de hel bij al de rampzaligen en de duivel; want dat God véél te rechtvaardig is, om het kwaad ongestraft te laten. Maar is er, vroeg Van 't Hof, dan geen middel tot verlossing? – Bidden, was haar antwoord. Hij vroeg haar wat zij bidden kon, en zij bad het Onze Vader. Het gebed der goddelozen, ging hij voort, is de Heere een gruwel; hoe kan een onreine bidden, en gij hebt beleden en erkend, geheel een onreine te wezen; maar kent gij ook de Twaalf Artikelen des Geloofs? Zij antwoordde: ja, en zei die bij stukken en brokken op.

Van 't Hof, om haar langs de Geloofs-artikelen tot de leer der Verlossing op te leiden, vroeg, hoeveel Goden er waren? Drie, was haar antwoord, voegende daarbij, dat zij in haar Kerk het altoos zo gehoord had. De Roomse Kerk, zei Van 't Hof, belijdt daaromtrent met ons hetzelfde, en zegt dat er één God, één in Wezen, drie

in Personen, namelijk Vader, Zoon en Heilige Geest, en daaromtrent, hebben wij met haar geen verschil; maar weet gij ook, wie Jezus Christus is geweest? Zij zei: neen. – Van 't Hof zei haar toen dat Die gekend moest worden, omdat Hij alléén de enige Zaligmaker is. Hij vroeg, of die Jezus Christus een mens geweest was? en, zei hij, Hij is zekerlijk een mens geweest omdat Hij anders geen Borg had kunnen zijn, omdat de betaling van 's mensen onmetelijke schuld moest geschieden in dezelfde natuur, waarin de schuld gemaakt was, en dat was de menselijke geweest, maar óók moest Hij God zijn, want een bloot schepsel zou nimmer in staat zijn geweest de toorn des rechtvaardigen en vergramden Gods te dragen, en bewees dit aldus, dat hij God èn mens tegelijk moest zijn; maar een niet-zondig mens, die géén zonde zelfs gekend had, en niet nodig had voor zijn eigen zonden eerst te offeren, en die dus alléén in staat was om aan God het rantsoen te kunnen betalen, als hebbende Zelf géén schuld. Hij toonde haar verder aan, dat die Jezus Christus niet alleen had kunnen voldoen, maar ook voldaan had aan Gods rechtvaardigheid, door een bittere kruisdood, en dat God nu alleen om Diens wil de zonden vergeeft. Hij toonde hierop nog verder aan, dat die Jezus Christus, gestorven zijnde, ook begraven was en dat Hij al de verschrikkingen der Godverlatenheid en al de helse pijnen in Zijn ziel in Gethsemae's hof en aan het kruis geleden had, en dat Hij daarna ten derden dage uit de dood was verreezen, en, na nog veertig dagen op aarde te hebben gewandeld, ten Hemel opgevaren was, om daar voor al diegenen, die Hem aannemen zouden als hun Eeuwige Hogepriester, gedurig te bidden, en in hen, als leden Zijner Kerk, Zijn Heilige Geest uit te storten, en hen, door Zijn macht, tegen alle vijanden, zowel lichamelijke als geestelijke, altoos te beschermen; dat Hij daar zit ter rechterhand van God, omdat God, de Vader, door Hem alle dingen

regeert, en dat Hij van daar zal wederkomen, om alle levenden en doden te oordelen, en dan al diegenen, die in Hem geloofd zullen hebben, en door Hem gerechtvaardigd en geheiligd zijn, in Zijn wederopvaring ten Hemel, met Zich in die plaats mee te nemen, om daar in eeuwigheid te leven, en verzadiging van vreugde te genieten tot in alle eeuwigheid; terwijl Hij alsdan de ongelovigen veroordelen zou om geworpen te worden in de poel die van vuur en sulfer brandt, welke de Duivel en zijn engelen bereid is. En uit dat alles maakte hij toen nogmaals dat groot slotgevolg op, dat die Jezus Christus moest worden gekend, omdat er géén Naam, dan die Ene in Hemel of op aarde gegeven is, om zalig te kunnen worden! Dit alles hebbende besloten met een wens, dat God het gesprokene haar toch op het hart drukken en aan haar ziel heiligen mocht, gaf hij, nadat hij met haar de Heere gebeden had, de navolgende Kapittelen op en vroeg dat die voor haar zouden gelezen worden: Rom. 1 en 3, 1 Cor. 6, Jos. 7 en Zach. 5.

Des woensdagsmorgens na deze, vervoegden de beide ziekenbezoekers, Van 't Hof en Goedhart, zich bij haar, en Van 't Hof vroeg haar of zij wel gerust had? Zij antwoordde: neen. Van 't Hof begeerde de reden daarvan te horen, en die was, zei zij, omdat hij de avond tevoren haar zoveel had gezegd, hetgeen zij al tobbede, de gehele nacht overdacht had. Hij hield haar voor, dat het ongelukkig was voor haar, dat zij niet had gerust, want dat zij in die toestand, waarin zij was, bij dag zichzelf met ongerust-zijn wel kon afsloven, en als zij dan 's nachts niet rustte, dat zulks zekerlijk veel nadeel aan haar gezondheid zou moeten toebrengen, en het overige van haar leven, hetgeen slechts kort stond te zijn, nog zeer smartelijk door haar zou kunnen worden beleefd; doch dat het evenwel zeker was, dat de zaken, welke hij met haar had verhandeld, zeer nuttige, ja, ook vol-

strekt noodzakelijke dingen behelsden, welke in de staat waarin zij was, tiendubbel haar aandacht en overdenking verdienden. Hij herhaalde daarop nog eens in het kort al dat verhandelde, en zei, dat het haar een zonderling voorrecht wezen zou, indien God het haar op het hart drukte en haar ontdekking van haar toestand mocht geven. Van 't Hof vroeg haar of zij bidden kon? en haar antwoord was: Ja, en zij zei de Tien Geboden op, evenals de avond tevoren, achtende dit een gebed te zijn, en bad daarna het volmaaktste gebed, besluitende hetzelfde op zijn Rooms.

Van 't Hof vroeg, of zij ook geloofde dat God haar Vader was? Zij zei: Ja, en op zijn tweede vraag, waarom zij dat geloofde? antwoordde zij: omdat Hij mij geschapen heeft.

Dat is wel waar, zo ging hij voort; maar wat dunkt u? wanneer eens een onecht kind tot een eerlijk man zei: gij zijt mijn vader, – meent gij, dat hij u dat wel zou afnemen? – Neen, was haar antwoord. – Welnu dan, zei Van 't Hof, hoe kunt gij God dan uw Vader noemen, daar gij uzelf tegen Hem gedragen hebt als een bastaard? Dus onteert gij God, en spot met Hem uw Vader te noemen; want een gehoorzaam kind zal alle achting, liefde en toegenegenheid aan zijn vader bewijzen; doch gij hebt (integendeel) alle gehoorzaamheid niet aan God, maar aan de Duivel gegeven, en u dus aan hem onderworpen als aan uw heer en uw vader.

Goedhart vatte nu het woord op, en zei: gij bidt: Uw Naam worde geheiligd; doch hoe kunt gij zulks bidden? want daarmee betuigt gij, dat gij onder indrukken van Gods heiligheid staat, en dus bevreesd zijt, God, de Heilige, te onteren; maar dat Hij door u, verheerlijkt en groot gemaakt mag worden. Het tegendeel hebt gij gedaan, Zijn heilige Naam hebt ge ontheiligd, en inplaats van Hem te verheerlijken en groot te maken, hebt gij Hem steeds oneer aangedaan en Hem veracht.

Gij bidt, dat Gods Koninkrijk kome, maar inplaats van dat, hebt gij al uw macht in het werk gesteld om het Koninkrijk des Satans op te bouwen en Gods Koninkrijk afbreuk te doen, met uzelf onder de heerschappij des Satans te stellen, en, als zijn getrouwe onderdaan, zijn koninkrijk te helpen bevorderen. Dus spot gij óók in die bede met God.

Gij bidt: dat Gods wil zal geschieden, gelijk in de Hemel, alzo ook op de aarde; maar, mens, hoe kúnt gij dat bidden, daar gij Gods heilige Naam gedurig zo snood hebt misbruikt en Zijn Koninkrijk, zoveel gij kon ontheilgd hebt, en dat Koninkrijk hebt helpen afbreken; daar gij, met deze bede, aan God betuigt, dat uw wil met de Zijne verenigd is, en dat gij al hetgeen God wil, van harte gehoorzaamt, – terwijl gij uzelf tegen Gods wil zo schandelijk verzet, en de wil van Satan en van uw boze hart, opgevolgd hebt, ja zelfs met uw daden tegen God gezegd hebt: niet Uw wil, maar de mijne geschiede. Ziet gij dus niet, mens, dat gij God bespot, en dat Hij (volgens uw eigen bede), Zijn wil, dat is: het kwaad en het spotten niet ongestraft te laten, over u kan brengen, tot uw eeuwig verderf?

Gij bidt: Geef ons heden ons dagelijks brood. Hoe kúnt gij dat bidden? want gij zijt niet tevreden geweest, toen God u op een eerlijke wijze een stuk broods gaf; maar hebt, tégen Gods gebod en tegen dit gebed, en, met list en geweld, een ander het zijne ontroofd, daar het Gods wil was, dat gij met uw eigen handen de kost zoudt verdienen. Daarvan ondervindt gij nu al de gevolgen, want de Rechter zal u daar wel billijk over straffen; en meent gij dan, dat gij de straf van de Rechter van Hemel en aarde zult ontgaan, daar Hij gewild heeft, dat gij met uw bezoldiging zoudt tevreden zijn? en dus is zulk bidden alweer niet anders als met God spotten.

Gij bidt: vergeef ons onze schulden, gelijk ook wij vergeven aan onze schuldenaren. Ziet gij niet, dat gij dat immers evenmin kunt bidden als het vorige? want gij hebt ogenblikkelijk uw schuld zeer vergroot, en dat wel met een voornemen, om verder in uw gruwelen voort te gaan; ja zelfs, inplaats van degenen, die u misdaan hebben, dat te vergeven, hebt gij met list en bedrog aan anderen, die uw schuldenaars zelfs niet waren, het hunne ontroofd.

Gij bidt: leid ons niet in bekoring (verzoeking), maar verlos ons van de kwade (boze), maar hier is het wel zo melaats gesteld als nog met een enige bede; gij bidt, op úw wijze, dat God u niet in bekoring zal leiden, maar van de kwade verlossen. Hebt gij nooit overdacht, dat gij hierbij met God spot, daar gij, – inplaats van met ernstige pogingen alles te vermijden wat u verlokken en in de slavernij van den boze kan voeren, – het tegendeel gedaan hebt, en uzelf dagelijks in bekoring gebracht, en de verzoeker, de Duivel, in al zijn aanporringen gehoorzaamd? Dus hebt gij met uw eigen gedachten, woorden en werken betoond, dat het uw leven was, de verzoeking van de Duivel en van uw eigen boze hart op te volgen, en inplaats van daarvan verlost te raken, daaraan meer en meer te worden vastgekleisterd.

Wel, Katharina, is hetgeen wij u uit uw eigen bidden aangetoond hebben, zoals wij hebben gezegd, of is het anders?

Zij stemde toe, dat hij recht gesproken had, en dat zij zich ook in dat stuk, grootelijks had bezondigd. – Ja, mens, zei Goedhart daarop: als God u eens te zien gaf, welk een grote zondares gij zijt, – gij zoudt voor God in de schuld vallen, en erkennen de grootheid uwer ongerechtigheden. Het ziet er rondom ellendig met u uit. Gij staat ogenblikkelijk in gevaar, dat God Zijne rechtvaardige gramschap over u zal uitstorten, en dan is het voor eeuwig met u gedaan.....

Zij werd thans zeer beangst en benauwd. Van 't Hof en Goedhart vroegen, of zij ook begeerde dat zij voor haar eens bidden zouden? Zij zei: ja; en zij baden God voor haar, en vermaanden haar, na het gebed, dat zij (hoe schuldig zij ook was), zelf God om ontdekking bidden zou.

Over het besluiten van het gebed op z'n Rooms, spraken zij niets, en vertrokken nu van haar.

Des avonds ging Van 't Hof alleen tot haar, en vroeg hoe zij zich bevond? Zij zei, zeer benauwd en bevreesd te zijn voor een eeuwige rampzaligheid. Zij besloot, dat zij zekerlijk binnen korte tijd het leven zou moeten verliezen en als zij stierf, dat zij voor eeuwig ongelukkig zijn moest. Dat de redenen van hem en zijn ambtgenoot, tegen haar gesproken, haar als een zwaar pak op het hart lagen; dat zij klaar zag, dat zij al de Geboden van God had geschonden, en bovendien telkens als zij gebeden had, met God de spot had gedreven, en zij wist nu, dat zij niet bidden kon, omdat zij door en door zondig was, en haar bidden haar zelfs tot zonde moest zijn. Zij wist derhalve niet, vanwaar zij vergiffenis zou verwerven van haar zonden, en zonder die was de verdoemenis voor haar onvermijdelijk: dit prangde en benauwde haar, zonder te weten, waarheen zij haar toevlucht nemen zou.

Van 't Hof, na in het kort herhaald te hebben hetgeen 's morgens breedvoerig was verhandeld, vroeg aan haar: of er dan geen Engelen waren die haar konden helpen, of voor haar zouden kunnen bidden? Zij zei: ja; en dat zij aan God gebeden had, of die haar een bewaarengel zenden wilde. Wel, vervolgde Van 't Hof, kunnen die dan voor ons bidden? Zij meende: ja. – Maar Van 't Hof beweerde haar het tegendeel. Hij toonde haar, dat de Engelen ook schepselen waren, ofschoon zeer voor-

treffelijke, en aldus minder dan God. Dat God alléén de Overal-tegenwoordige is, en dat de Engelen niet overal-tegenwoordig zijn. Dat God alléén alwetend is, en niet de Engelen, en dus, dat het wel zeer onzeker was, of dat verzoek, en haar ellende en haar smart wel ooit tot wetenschap der Engelen zouden komen, en zo neen, dat het dan met haar een rampzalig einde zou nemen. – Maar, zo vroeg hij, kan Maria niet bidden voor ons? Zij immers is de moeder van de Heere Jezus? Zou haar gebed geen ingang bij haar Zoon vinden? Zij meende: ja, dat Maria voor haar bidden kon. Van 't Hof onderrichtte haar van neen, en toonde haar aan, behalve de redenen, hierboven omtrent de Engelen aangehaald, dat Maria zowel als wij allen, uit Adam was geboren, en alzo een zondares was geweest, welke evenzo als wij had moeten met God verzoend worden, en dat zij dus voor andere mensen niet kon bidden. Hij onderzocht dan bij haar, of er dan geen Heiligen waren, die voor ons konden intreden. Zij antwoordde alweer: ja. Maar de krankenbezoeker zei: neen; want dat ook die mensen zondaars geweest waren, en zelf verzoening hadden nodig gehad, en zo zij al van haar wisten en haar zaak zouden willen opnemen, dat zij dan nog éérst verlof aan het Hof des Hemels zouden moeten vragen, om voor iemand (en bijzonder voor zó een grote zondares) te mogen binnentreden en hun smekingen voor de troon der Opperste Rechtvaardigheid neer te leggen. Dat de uitslag van dat verzoek, om daar binnen gelaten te mogen worden, óók onzeker was, en veel méér nog die van het verzoek zelf, indien het eerste al mocht worden toegestaan. Dat ondertussen haar tijd kort was, vermits die in nog maar enige dagen bestond. Dat de zaak van een al te groot, en van een allerzwaarst gewicht was, en die op zulk een enkel „misschien” niet gewaagd kon worden, en dat zij toch behoorde beter beraden te zijn, dan op zulk een losse grond het te laten aankomen,

waarvan een eeuwige rampzaligheid of eeuwige gelukzaligheid afhing.

Hij stelde haar een gelijkenis voor: Indien zij een reis naar een stad doen moest, waar zij (als zij daar intijds aankwam) een grote schat zou kunnen vinden, maar door het te laat komen, in een groot gevaar zou geraken, of zij dan omwegen gebruiken zou, of de kortste weg nemen? Zij zou dan, zo was haar antwoord, de kortste weg inslaan. – Goed, zei hij, volg uw zeggen dan ook in dit geval vooral. Indien gij vóór uw dood van God vergiffenis ontvangt, zult gij de schat van een eeuwig gewicht van zaligheid vinden; maar als gij vóór uw dood met God niet verzoend zijt, loopt gij niet alleen gevaar van eeuwig verloren te gaan; maar uw verderf is zeker! Waartoe gebruikt gij dan de langste weg door Engelen, Maria, of tot heiligen te bidden, van welke allen u niet blijken kan, of zij wel iets van u en uw toestand weten, of zij u horen, of zij medelijden met u hebben, voor u willen bidden, voor u mogen binnentreden, en indien eens dit alles zo op zijn best voor u uitviel, of zij dan nog verhoord zouden worden.

Waarom niet de kortste weg ingeslagen? Jezus Christus is toch alléén de weg, de waarheid en het leven! Buitten Hem is er geen verzoening. Zonder Hem is er geen zaligheid. Hij is de zaligheid Zelve, en waarom dan uzelf in het uiterste gevaar gesteld?

Zij stemde dit toe, en nadat hij met haar de Heere had gebeden, dat Hij haar in ontferming wilde aanzien en haar voor het besprokene vatbaar maken, vertrok hij die avond.

Des donderdagsmorgens kwam Goedhart weer bij haar, en vroeg, of zij geslapen had? – O, neen, zei zij, en toen hij vroeg wat daarvan de reden was, antwoordde zij: O! ik heb heel wat anders te doen als te slapen. Och! ik lig onder toorn en vloek, en als ik sterf, ga ik

eeuwig verloren. Het sterven is niets, maar eeuwig, eeuwig verloren te zijn, is wat te zeggen! Zij bracht dit alles zeer nadrukkelijk uit, en de angst en vrees vertoonden zich in geheel haar wezen. Goedhart geliefde niet te geloven, dat haar bekommring ontstond uit een vrees voor de tweede, maar wel voor de eerste dood, en vroeg haar of de vrees voor de dood, en de schande waarmede die vergezeld zouden gaan, haar tot zulke woorden drongen? maar zij verzekerde hem, dat haar niet zozeer dat, maar de vrees van eeuwig te zullen verloren gaan, zwaar op het hart woog. Hij vroeg, of zij reeds gebeden had? en zij antwoordde, dat er voor haar gelezen was, maar dat zij echter had gebeden, of God haar hare zonden recht wilde laten zien. – Wel, zei Goedhart, begrijpt gij dan, dat er voor u nog redding wezen zou? Zij antwoordde: ik weet het niet, ik hoop slechts van wel.

Was zij (vervolgde zij), maar alleen voor de wereld schuldig, haar vrees zou niet zo groot, noch haar angst zo menigvuldig zijn; maar zij zag nu klaar, dat zij aan ieder der Geboden van God schuldig stond, en (zo blijvende) eeuwig verloren zou moeten gaan, en dat eeuwig verloren was haar al te zwaar. Goedhart zag uit dat alles, dat zij zeer bekommerd was, en vroeg, of zij samen God eens bidden zouden? Zij bad eerst alleen, en het voornaamste van haar gebed was een smeken of God haar hare zonden eens recht wilde doen overzien, en of zij genade in Zijn ogen mocht vinden, om in deze haar plaats en toestand ook nog bekeerd en veranderd te worden. Goedhart, na vóór en met haar God vurig te hebben gebeden, sprak nog een tijd met haar, en toonde dat het ja zekerlijk waar was, dat er voor haar, ja óók voor de grootste der zondaren nog redding was, doch anders niet dan door de enige borgtocht van Jezus Christus, en dat er buiten Hem géén zaligheid was.

Deze morgen daarmede geëindigd zijnde, kwam Van

't Hof 's avonds. Zij was nog benauwd, bevreesd en zeer geprangd, doch daar er tussen hetgeen op die avond omging en wat die morgen omgegaan was, en wat boven reeds verhaald is, weinig, en in het wezenlijke stuk geen verandering is, gaan wij die avond thans voorbij.

's Vrijdagsmorgens kwam de ziekenbezoeker Goedhart en vroeg haar, hoe zij die nacht had doorgebracht? Zij antwoordde: dat zij zeer beangst, bevreesd en benauwd was, door het gezicht van haar diepe ellende; dat zij zag alles verbeurd te hebben, en niet zo zeer bevreesd was omdat zij haar leven hier verbeurd had en welhaast verliezen zou; maar dáárom, dat zij, zó blijvende, voor eeuwig verloren zou moeten gaan. Hij vroeg haar, of zij wel bidden kon, en zij antwoordde, dat zij God zo dikwijls had gebeden in haar benauwdheid, of God haar haar zonden recht mocht te zien geven, en Zich over haar ontfermen.

Goedhart verhaalde in het kort de weg, welke God gemeenlijk met de zondaar houdt, als Hij hem overtuigt en aan zichzelf ontdekt en zei daarop: o, mens, mocht God ook u als zulk een verlorene stellen, en maken tot een voorwerp, dat vatbaar ware voor de vrije genade, welke is in Jezus Christus! wat zou dát voor u toch een voorrecht zijn! en daarom raad ik u, alleen de Heere te bidden: dat Hij Zich over u ontfermen en u nog tot bekering leiden wil. – Menende voor die tijd genoeg tot haar gezegd te hebben, ging hij met haar in het gebed, en vertrok daarop.

Die avond kwam Van 't Hof bij haar, en vond haar nog in diezelfde toestand als zijn ambtgenoot 's morgens.

Zij was zeer benauwd, en had met zichzelf veel werk, en de vrees voor eeuwig verloren te zullen gaan, prangde haar vreselijk. Zij bad eerst alleen, en haar bidden met het volmaaktste gebed besluitende, liet zij het Roomse slot daar af, zonder daarvan onderricht te wezen. Van

't Hof vroeg haar de reden hiervan en wel op zó een manier, alsof hij het nu niet goedkeurde, maar zij antwoordde, dat het slot, hetwelk zij daar altoos had bijgevoegd, niet recht was, omdat zij betwijfelde, of Maria, of enige der Heiligen ons wel horen of voor ons bidden kunnen. Hij naderde God met en vóór haar, en besloot aldus die bijeenkomst.

's Zaterdagsmorgens bezocht Goedhart haar weer, en vroeg, hoe zij zich bevond? O! zei zij, ik ben zo ellendig! Ik lig onder de toorn van God, en onder de vloek. Ik moet voor eeuwig verloren gaan! – Wel, vroeg Goedhart, waarom zijt gij zo? – O! (antwoordde zij) ik heb nog geen Borg! Hebt gij die nodig, zei hij: kunnen de Engelen niet voor u bidden? Zij twijfelde, of die nog wel iets zouden kunnen doen, doch hij onderrichtte haar, met al de reeds verhaalde bewijzen, dat bij hèn geen hulp noch steun te wachten was; maar, zei hij, zouden de Heiligen nog niet iets voor u kunnen doen? Zij was van die inbeelding nog niet geheel gezuiverd, en twijfelde ook, of die nog wel iets zouden vermogen; maar Goedhart beweerde en bewees het tégendeel haar zonneklaar, en hebbende vóór en met haar God in het gebed aangelopen, besloot hij wederom die bijeenkomst.

Die avond kwam Van 't Hof bij haar, en zij door hem gevraagd zijnde hoe zij zich gevoelde, antwoordde: nu wat beter te zijn. Wat beter, zei Van 't Hof, dat is goed; maar..... vanwaar komt dat? – God, zei zij, was rechtvaardig; maar tevens barmhartig, en zij hoopte nu dat Hij haar hare zonden wel vergeven en omtrent haar barmhartig handelen zou, en al ware het, dat God haar in de gevangenis niet bekeerde, dan zou Hij het op het einde van haar leven nog doen kunnen: want Hij had ook met de moordenaar aan het kruis zo gehandeld.

Wel, Katharina, zei Van 't Hof, wat dunkt u: als gij eens een mens waart, die vele schulden had, en naar uw

schuldheer ging en zei: vergeef mij mijn schulden, want ik kan ze niet betalen, – dunkt u, dat dit tot voldoening van uw schuld zou zijn? Zou niet de schuldheer billijk tot u zeggen: gij móét uw schuld betalen, of anders een borg stellen, opdat ik ten volle betaald worde. Nu dan, gij kunt hem niet betalen, noch een borg brengen; moet gij u dan troosten, dat hij het u vergeven of kwijt schelden zou? – Neen, toch niet, antwoordde zij. – Met véél minder recht, zei Van 't Hof, kunt gij dan besluiten, dat God zulks zou doen, omdat gij noch zelf betalen kunt, noch een borg hebt. Hij gevoelde, dat zij op een bedrieglijke grond zat, en onderzocht of er ook iemand geweest was? Men twijfelde daaraan, dat wellicht iemand haar met Gods barmhartigheid buiten Christus getroeteld, en haar op het valse drijfzand van schuldvergeving en verzoening zonder voldoening gezet zou hebben.

Van 't Hof zei derhalve: wat betrof, wat God kon doen naar de oneindigheid van Zijn genade, dat dat geenszins een bewijs was, dat God dat ook doen zou en dat het voorbeeld van de moordenaar wel waar was, maar ook het enigste in de gehele Bijbel, tegen een overgroot getal van andere; en ofschoon die zaak zó ware, dat het echter Gods algemene handelwijze, veel minder Zijn stelregel is, en dat deze zaak een mirakel was: want dat diegene die aan de linkerhand van Jezus was, geen genade verkreeg, maar naar de hel ging, en hij bewees haar dat uit Luk. 23. Hij kondigde haar ook aan, aangezien haar tijd zo kort was, dat zij zichzelf zeer had te beklagen over het verlies van die dag, welke zij, zonder enige vordering, onnut had doorgebracht, voegende daar nog bij, dat de moordenaar verscheidene dingen had gehad bóven haar.

Zij barstte hierop klagende uit over het verlies van die dag, en Van 't Hof, voortgaande in zijn redenering, bewees haar dat de moordenaar voor God en menschen

openbaar in de schuld was gevallen, en het vonnis dat over hem gestreken en uitgevoerd was, billijkte, dat hij Jezus' onschuld openlijk uitriep, en Hem daarmee verklaarde voor het vlekkeloos Offerlam, hetgeen voor de zonde der uitverkoren wereld geslacht werd. Doch dat géén van die dingen bij haar nog plaats hadden, en zij dus op geen barmhartigheid van God mocht hopen zonder Christus, indien zij zó een eeuwigheid instapte. Hij verklaarde haar nogmaals, dat zij, – zo zij geen borg kon vinden, – verloren zou moeten gaan, en dat er noch in de hemel noch op aarde een andere Borg ter zaligheid is of wezen kan, dan Jezus; dat Gods barmhartigheid zonder meer nog géén Jezus was, en dat in al die zaken, hoe fraai haar die ook zouden mogen voorkomen, niettemin deze Christus ontbrak. Dat ondertussen, gelijk hij haar pas tevoren gezegd, en gelijk zij erkend had, haar tijd kort was, en, van die korte tijd was nu deze dag nog afgesneden en verloren gegaan.

Zij had daar zeer veel aandoening over, geraakte in veel verlegenheid en benauwdheid, en werd klagende, wenende, kermend en uitroepende, dat zij (indien zij niet meer kreeg) verloren zou moeten gaan.

O ja (zei Van 't Hof), dat is zeker, en daar is geen reden, dat gij u met Gods barmhartigheid buiten Christus moogt vleien. God is even volmaakt en oneindig in Zijn rechtvaardigheid als in Zijn barmhartigheid. De laatste is in God in geen meerdere trap als de eerste, en gij kunt niets doen, o mens, hetgeen God zou kunnen bewegen om van Zijn rechtvaardigheid af te zien en u genadig te zijn.

Hij vroeg haar, of zij bidden wilde? Zij knielde neer en klaagde in het gebed zeer over het verlies van die dag, en smeekte of God haar hare zonden recht mocht doen overzien en haar de Borg ontdekken.

Van 't Hof bad vervolgens met haar en vertrok toen.

De volgende dag, dat is de rustdagmorgen, de 10de juni, kwam de krankenbezoeker Goedhart, en vroeg hoe zij zich bevond, en of zij wèl had gerust? Rusten? (zei zij) zou ik gerust hebben, daar ik zie dat ik voor God zo schuldig en verdoemelijk men? daar ik de gehele nacht tussen God en mijn ziel werk gehad heb?

Goedhart, haar in de schuld vindende, bepaalde haar daarbij en bemerkte wel dat zij die nacht zeer verzwakt was en degenen die haar bewaakt hadden, getuigden dat zij in die nacht wel tienmaal in het gebed geweest was. Hij vergeleek haar bij een verloren schaap, en vroeg haar of zij zich wel een begrip kon maken van Gods oneindige goedheid, Die haar (daar zij door al haar zonden van Hem was afgedwaald, met Hem gespot had, en de Duivel had gehoorzaamd en hulde gedaan, met stelen zich de mond opengehouden, Gods heilige Rustdag veracht, alles wat God verbood gedaan, en alles wat Hij geboden had, nagelaten had) haar nu in een akeelige gevangenis, nog kwam opzoeken, als een verloren schaapje, om, als dat schaapje Hem volgen wilde, dat weer tot Zijn kudde toe te brengen? Of zij niet zag, dat zij, evenals de verloren zoon tot God moest komen, gelijk hij haar voorlas uit Lukas 15, en met schande en schaamte moest bekennen, dat zij gezondigd had en onwaardig was Zijn kind genaamd te worden? -

Goedhart, die niet onkundig was dat bij dezulken die het vonnis des doods reeds hebben ontvangen, wel eens een berouw valt, hetgeen men gewoon is een galgenberouw te noemen, en evenwel in haar iets zag, dat hem béter scheen voor te komen dan een zodanig berouw, begon in bedenking te komen: of God niet mocht voorhebben, Zich in haar als een God van vrije ontferming te verheerlijken, en zei haar, dat het niet streed met Gods weg, dat de Heere in de nacht, wanneer de mens rust zoekt, hem dān zijn schulden openbaart, en hem werk geeft met dezelve, brengende te dien einde bij:

Job 33 : 15, 16. In de droom, in het gezicht des nachts, als een diepe slaap op de lieden valt, in de sluimering op hun leger, dan openbaart Hij het voor de oren der lieden, en Hij verzegelt hun kastijding.

Gedurende de tijd dat Goedhart deze plaats uit Job tot haar zei, luisterde zij zeer aandachtig en verhaalde aanstonds daarop een opmerkelijke geschiedenis. Dat zij in de nacht vóór haar laatste diefstal, in een droom zeer klaar gezien had: de plaats waar zij en het goed dat zij had gestolen, de boeren die haar gegrepen hadden, die dienaar van het gerecht, die haar van de boeren overgenomen en weggebracht had, de kar waarop zij weggevoerd was, de weg welke zij had gereden, de rechters, voor wie zij had terechtgestaan, de gevangenis waarin zij gezeten had, en ook die, waar zij nú zat, het schavot, waarop zij zou moeten sterven, en de manier van dood, waarmee zij haar leven zou eindigen. Nú geloof ik, zei zij, dat dit een waarschuwing van God is geweest; maar helaas, ik heb die niet opgemerkt....

Goedhart, dit met zoveel verwondering als ontzetting hebbende aangehoord, onderrichtte haar, dat dit van God was geweest, en anders niet dan een waarschuwing voor haar was om haar nog van het kwaad af te trekken, en vroeg haar of zij (dit alles nagaande) niet honderdduizend redenen had om zich over Gods menselijkheid te verwonderen, dat Hij Zich aan zulk een verstokte en vervloekte zondaresse als zij zelf bekende te wezen, nog liet gelegen liggen, en haar waarschuwde, in welk een gevaar zij wel verkeerde en wat haar deswege zou wedervaren.

Vervolgens ook de gelegenheid willende nemen om iets te zeggen aangaande de dag welke het toen was, namelijk Gods Rustdag, zei hij, dat het heden Gods heilige dag was. Dat Gods volk nu in Zijn bedehuis vergaderd was en daar de Heere zocht met gebeden, dankzeggingen en lofgezangen, Gods Woord hoorde ver-

klaren en toepassen, en voedsel voor de onsterfelijke ziel zocht, doch dat zij door al hare zonden en menigvuldige overtredingen in het algemeen, zich de menselijke samenleving en ook die gunst van God, welke anderen nu genoten, onwaardig had gemaakt, en bijzonder door het altoos verzuimen van het kerkgaan, in de tijd toen zij nog op vrije voeten was, en de Godsdienst wel had kunnen bijgewoond hebben.

Doch dat het echter, in deze omstandigheden, voor haar nog een bijzonder voorrecht was, dat zijn ambtgenoot en hij, als middelen van God, tot haar gezonden werden, om haar ook nú nog te waarschuwen, eer zij sterven zou.

Hij vroeg haar, of zij hem als haar vriend of als haar vijand zou aanmerken, indien hij die gevangenis, waarin zij was, van boven in brand ziende staan, haar die boodschap kwam brengen? - Zij antwoordde: als vriend. - Hij vervolgde, dat zijn ambtgenoot en hij haar inderdaad en wezenlijk die boodschap brachten; want dat de toorn des eeuwigen Gods boven haar hoofd reeds brandde, en dat die zekerlijk, indien zij zich door de vlucht niet redde, binnen weinige dagen zou neerstorten, en zij daaronder verpletterd zou worden; en dat zij zijn ambtgenoot en hem niet anders moest aanmerken dan als gezanten, die haar uit naam van God daarvoor nog kwamen waarschuwen; opdat zij toch mocht zoeken behouden te worden en die brandende toorn, eer die neerstortende, haar zou vermorzelen, mocht ontkomen.

Zij begon daarop zeer hard te wenen, te klagen en uit te roepen, dat de eeuwigheid en het gezicht van daarin verloren te moeten gaan, haar zo benauwde; zelfs ging het met haar op die morgen vrij wat verder dan nog ooit voorheen.

Hij vroeg haar, of zij niet eens bidden wilde? Zij knielde toen en bad, al hikkende, zijnde het voornaamste van haar gebed: o God! bekeer mij eens! Dat her-

haalde zij dikwijls en daar drong zij met steeds meer nadruk op aan....

Hij gebod, dat voor haar gelezen zou worden: Job 33, Jeremia 31, en Lukas 15.

Die avond kwam de ziekenbezoeker Van 't Hof bij haar, en gevraagd hebbende, hoe zij het maakte, antwoordde zij hem: Ja, mijnheer, hoe zou ik het maken? Ik ben zeer benauwd en aangedaan over mijn zonden. - Van 't Hof zei daarop: Wel, Katharina, meent gij niet, dat ik u zeer hard heb behandeld, omdat ik gedurig spreek over de grootheid en veelheid van uw zonden en het gevaar waarin gij zijt? Zou het u niet aangenamer zijn, dat ik u troostte en zei: schep maar moed; want God is immers barmhartig en genadig? Hij zal u uw zonden wel vergeven, omdat Hij ziet dat gij over dezelfde nu zo bedroefd zijt?

(Van 't Hof, menende, dat er de avond tevoren nog iets van de valse gronden bij haar was blijven zitten, sprak aldus, om haar te toetsen.)

Zij antwoordde: neen. Gij hebt mij aangetoond, uit mijn eigen woorden, dat ik bij dat alles, de Borg, de Heere Jezus, nog miste tot betaling van mijn schuld, zodat mijn zonden mij nog niet vergeven waren, en ik daarom ook niet kon getroost worden.

Van 't Hof zei: mens, ik zie dat gij zeer beklemd, benauwd en aangedaan zijt. Zeg mij toch eens, waaruit dat voortvloeit? Is het ook door de vrees voor de dood, en de schande welke gij zult moeten ondergaan?

Ik ben voor de dood als dood, antwoordde zij daarop, niet benauwd, want ik heb op aarde geen goed kunnen doen. Ik ben te Vianen wegens mijn begane misdaden gestraft, en dat heeft mij van mijn zonden niet afgebracht, en, zo ik al in het leven bleef, zou ik het mogelijk nog erger maken. Ik ben zelfs niet waardig de lucht nog te aanschouwen.

Dan zal mogelijk, ging Van 't Hof voort, uw bekom-

mernis en benauwdheid veroorzaakt worden door vrees voor de eeuwige verdoemenis, waarvan gij nu een denkbeeld hebt, en die u te wachten staat, indien gij niet bekeerd wordt. – Zij antwoordde toen: Ja, daar ben ik benauwd voor. – Ja, mens, zei Van 't Hof, dat is niet zonder reden; want daar zal de plaats zijn, waar God Zijne wraak en rechtvaardige vergelding over uw gruwelijke zonden zal uitvoeren; maar moet gij niet bekennen, dat God rechtvaardig zijn zou, indien Hij u voor eeuwig om uw zonden straffe? – Ja, was haar antwoord, daar is geen straf zó zwaar, die ik niet heb verdiend. – Terwijl zij dit sprak, was zij zeer diep verslagen. Zij had hevige aandoeningen en gemoedsbewegingen; zodat een persoon, die om haar te bewaken daarbij tegenwoordig was, over dezelve zeer aangedaan werd.

Ja, mens, zei Van 't Hof, ik wenste dat God u een recht gezicht van uw zonden, die gij tegen een heilige en rechtvaardige God begaan hebt, geven mocht! Hij heeft u in Zijn lankmoedigheid gedragen; maar Hij had u anders allang kunnen doden; een God, Die zelfs nú, terwijl gij het zo op het ergst gemaakt hebt, nog middelen gebruikt en u toezendt tot uw eeuwige behoudenis, opdat gij zozeer niet bekommerd en benauwd zoudt zijn over de straf als over de zonden, die u deze straf veroorzaakt hebben.

Hij vroeg haar daarop, of zij niet begeerde tot de Heere te bidden? Zij viel op haar knieën en bad dat het God believen mocht, haar een recht gezicht op haar snode zonden te geven, onder veel tranen en gemoedsbewegingen. Hij vroeg toen, of zij samen haar nog eens aan God zouden opdragen? en zij zei: ja. Hij knielde daarop met haar neer voor God, en toen zij, gebeden hebbende, opstonden, was zij zeer bekommerd, benauwd en verlegen over haar diepe ellende en doemwaardigheid.

Van 't Hof zei haar: dat er onder de oude dag op het

Goddelijk bevel in Israël zes vrijsteden waren, waarheen de doodslager vluchten kon, om aan de bloedwreker te ontkomen, en dat hij, eenmaal daar zijnde, veilig was voor vervolging; doch zolang hij nog op de weg was, vond hij overal palen gesteld, waarop geschreven stond: toevlucht, toevlucht, opdat toch de doodslager niet zou stil staan vóór hij in de vrijstad binnen ware. Zo is het, vervolgde hij, ook met u. De Heere Jezus, Welke gij alleen van klank en naam kent, is zulk een Vrijstad, waar alleen de doodschuldigen voor de bloedwreker, dat is: Gods slaande toorn, zich verbergen kunnen. De bloedwreker zit u op de hielen; Gods toorn dreigt u; de Wet met al haar vloeken nadert, de eeuwige verdoemenis haast zich, en de dood komt aan met rasse en felle schreden. Onder dat alles nochtans belooft het God om mijn ambtgenoot en mij te gebruiken evenals die palen, en wij roepen gèstadig tot u: vlucht, vlucht, vlucht toch naar die Vrijstad, de Heere Jezus, met al uw schulden en zonden, opdat gij u in Zijn volmaakte gerechtigheid moogt verbergen, en zo het God liefde u dat te leren, zoudt gij eerst recht weten, waarin dat vluchten bestaat.

's Maandagsmorgens bezocht haar de ziekenbezoeker Goedhart, en deze kreeg van haar, op zijn vraag hoe zij zich bevond, ten antwoord: zeer wèl. – Waarin, vroeg hij verder, bestaat dat wel? Zij zei: ik zal het u zeggen. Nadat uw ambtgenoot gister was weggegaan, viel ik voor God op mijn knieën. (N.B. De wakers, welke haar hadden opgepast, getuigden dat zij wel drie kwartier op haar knieën gelegen had) en bad, of het God believen mocht mij mijn zonden eens recht te doen zien.

God bracht mij daarop onder het oog de zonden waarin ik geboren was en al mijn zonden, door mijn gehele leeftijd heen, de plaatsen waar ik die heb begaan, de wijze hoe en waarop, en de mensen, met wie ik die heb

bedreven. Het was alsof zij voor mijn oog geschreven en opgehangen waren. Ik gevoelde dat mijn zonden zó zwaar waren, en ze smartten mij innerlijk zó, dat ik ze niet kon dragen. Ik bad tot de Heere en zei (terwijl het niet anders was of de toorn van God, zou mij verteerd hebben): hier ligt een grote zondares die vele zonden en onnoemelijk zware schulden heeft, die ik niet kan dragen, en zo de Heere mij om mijn zonden wil straffen, zal er in de eeuwige verdoemenis geen straf zó zwaar zijn, welke ik niet heb verdiend.

Daarop werd ik in de duisternis gesteld, het was of ik verblind werd, zodat ik vreesde dat ik in die duisternis zou zijn weggezonden. Ik riep evenwel tot God: genade! genade! o God en geen recht!

Hierop kwam in mijn hart als een roepstem: De Verlosser leeft! O God, zei ik, zou er voor mij een Verlosser leven? voor één als ik ben? Daarop kwam mij voor: uw Verlosser leeft! O! zei ik, zou er een Verlosser leven voor zó een als ik ben? wie is dan die Verlosser? Het was toen, alsof er een stem in mijn hart sprak: die Verlosser is niemand anders dan de Heere Jezus Christus, de Zaligmaker, Die Zijn bloed aan het hout des kruises heeft uitgestort, tot vergeving van uw zonden! – Ik vroeg daarop: och! zoudt gij mij dan nog willen verlossen? en toen kwam er als een inspraak in mijn hart: Ik ben de uwe en gij zijt de Mijne! Het was, alsof de Verlosser in de vierschaar der Goddelijke Gerechtigheid voor mij intrad, en dat mijn schuld en zonden in een schaal of balans gelegd werden, en in de andere schaal Jezus' Gerechtigheid; maar dat Jezus' Gerechtigheid de zwaarste was, en de balans overhaalde tégen al mijn zonden.

Toen kwam ik uit de duisternis; het licht brak door en de Verlosser nam al mijn zonden als een damp en een nevel van mij weg, ik zonk weg in pure liefde, en mijn gehele hart werd tot de Verlosser overgetrokken.

Goedhart, daarover verbaasd staande, zei: wel, Katharina, zijt gij niet bevreesd, dat gij uzelf nog zult bedriegen? Ik kan bijna niet geloven hetgeen gij daar zegt. – Och neen! mijnheer, antwoordde zij: want de Verlosser zal aan mij geen bedriegelijke dingen openbaren, daar ik niet wist, dat er een Verlosser was.

De ziekenbezoeker raadde haar aan, God te bidden, dat Hij haar verder mocht ontdekken, opdat (als zij zich toch eens bedrogen had) zij haar ziel naar de eeuwigheid niet op een enkele inbeelding zou wagen, en dat zij aanhoudend dat doen moest, en vragen of het de Heere anders behagen mocht haar verder in te leiden en op te klaren hetgeen Hij in haar gewrocht had, en nadat hij met haar nog de Heere daartoe gezocht had, vertrok hij.

Toen Van 't Hof 's avonds bij haar kwam, viel zijn oog in het bijzonder op haar gedaante, want daar zij tevoren degene die tot haar sprak, alleen van terzijde aanzag, vestigde zij nu haar ogen regelrecht op hem. Zij zag er ook zeer bedaard en als in een rustiger gemoedsgestalte uit. Hij vroeg haar hoe het haar ging? Zij antwoordde: heel wèl. Hij vroeg verder, waarin dat „heel wèl” bestond? en zij verhaalde hem alles, en wel op diezelfde manier als zij 's morgens aan Goedhart verhaald had.

Toen zij zei dat zij in zonden geboren was, vroeg hij haar: wel, mens, zijt gij dan in zonden geboren? – Ja, was haar antwoord, en al had ik nooit andere zonden gehad als die waarin ik geboren ben, dan zou ik voor eeuwig hebben moeten verloren gaan. – Wel, Katharina, vervolgde hij, zijt gij niet bevreesd, dat gij uzelf bedriegt? Beeldt gij het u maar niet in? – Och neen! zei zij: want de Verlosser zal geen bedriegelijke dingen aan mij openbaren; want toen dat woord tot mijn hart kwam, als met een stem.... Zij wilde verder spreken, maar Van 't Hof viel haar in de rede en zei: mens, God

spreekt toch nú niet meer met een hoorbare stem. Dat heeft nu geen plaats meer, maar God werkt overeenkomstig Zijn heilig Woord. – Ja, zei zij, maar de stem die ik hoorde, was niet in mijn oren, maar inwendig in mijn hart. – Hij zei daarop: Gij moet weten, dat het hart van de mens bedrieglijk is, en de Duivel zeer listig is, ja hij is een grote Bijbelkenner en kent de spreekwijzen des Bijbels. Hij heeft ze meermalen gebruikt, en gebruikt deze nog. Hij is de Vorst der duisternis, de vader der leugen en de mensenmoorder van de beginne, en het is hem evenveel, door welke wegen hij de mens verleidt en hem onder de toelating van God, tot een eeuwig verderf brengt. Zou het dan niet mogelijk kunnen zijn dat hij u dat maar ingeboezemd had, om u zorgeloos te maken en u met die inbeelding naar een eeuwigheid te doen gaan?

Zij antwoordde daarop: De Duivel heeft mij anders niet als kwaad geleerd, ik ben in de Roomse religie opgevoed. De zonden zijn mijn zonden; doch God heeft het zó bestuurd, dat ik daardoor in de gevangenis moest komen, om aldaar in de weg der zaligheid onderwezen te worden, en opdat de Verlosser Zich hier aan mij zou openbaren.

Hij vroeg haar nu, of zij ook geloofde, dat al diegenen, die op zulk een wijze in de gevangenis komen en hun leven schandelijk ten einde brengen, van God daar als gezonden werden om hen in de gevangenis te bekeren? Zij antwoordde: neen; want niemand wordt bekeerd, als die zo innerlijk kan bidden. – Hij vroeg daarop, of zij dan begreep, dat zij hetgeen zij zei van de Heere geleerd en gekregen te hebben, van God ontvangen had om haar bidden? – Niet om mijn bidden, antwoordde zij, want de Heilige geest werkte innerlijk het gebed in mij, maar om Jezus Christus, onze Zaligmaker, Die aan het hout des kruises Zijn bloed vergoten en uitgestort heeft.

Van 't Hof vroeg haar, hoe zij het toch begreep mogelijk te wezen, dat God, op zó een als zij was, nog zou willen neerzien? – 't Was alléén, antwoordde zij, uit pure liefde. – Wel, zei Van 't Hof, gij zegt dat het alléén uit pure liefde is, maar weet gij wel, mens, dat gij door uw zonden, een voorwerp zijt van Gods haat, toorn, gramschap, en heilig ongenoegen? – Ja, antwoordde zij, dat is waar, maar de Heere heeft het niet gedaan om mijnentwil, maar alléén uit pure liefde, om mijns Zaligmakers Jezus Christus' wil.

Van 't Hof, ofschoon het hem toescheen, dat de Heere iets bijzonders aan haar gedaan had) meende echter het veiligst te wezen, haar onder het oog te brengen, dat zij had te bidden, gelijk David bad in de 139ste Psalm: dat Hij haar doorgronden mocht, en zo er bij haar een schadelijke weg ware, dat God haar die ontdekken zou; want, zei hij: dat zal de veiligste weg zijn, opdat, als datgene, hetwelk gij zegt ondervonden te hebben, nog niet recht mocht wezen, gij niet uzelf bedriegende, een eeuwigheid bedrogen zoudt ingaan: want het is een stuk van eeuwig gewicht. Mijnheer, zei zij: ik ben vandaag dikwijls in het gebed geweest, maar hoe meer ik erom bid, hoe meer ik versterkt wordt in hetgeen God aan mij heeft gedaan. –

Hij vroeg haar, of zij nu ook opgewektheid had om de Heere te bidden? Zij zei: ja, en ging in zijn tegenwoordigheid in het gebed. Zij viel op haar knieën, maar eer zij tot het gebed kwam, dankte zij de Heere en zei O God! ik dank u, dat Gij zulk een grote genade aan zó een grote zondares bewezen hebt, en dat Gij mij de Heere Jezus Christus hebt geopenbaard, Die aan het hout des kruises Zijn dierbaar bloed heeft uitgestort, tot vergeving mijner zonden, en dat Hij in de vier-schaar der Goddelijke rechtvaardigheid voor mij is ingetreden, en voor al mijn zonden heeft betaald. Zij bad verder: maar, Heere, als ik mij bedrieg en mijn weg

niet recht is, och! laat mij dan in die blindheid niet heengaan; maar doe mij mijne zonden recht zien! –

Nadat zij uit het gebed was gekomen, zei zij: toen ik bad, dat de Heere mij, als ik mij bedroog, mijn zonder weer recht te overzien, werd ik daarin gestuit. – Na nog het een en ander met haar gesproken te hebben, vroeg hij haar, of zij ook begeerde, dat hij eens voor haar zou bidden? – Gaarne, mijnheer, was haar antwoord. – Hij vroeg haar, wat hij de Heere bidden moest? Zij antwoordde: indien gij oordeelt, dat hetgeen ik daar heb voorgesteld aan de Heere, goed is, bid dan óók daarom voor mij. – Zij gingen nu samen in het gebed, en Van 't Hof bad God vurig en droeg haar de Heere voor in die toestand waarin hij haar vond, en ná het eindigen van het gebed vroeg hij haar, of zij hem verstaan had? – Ja, zei zij: want hetgeen gij de Heere hebt voorgedragen, en waar gij om gebeden hebt, is ook zo in mij omgegaan. – Ja, mens, zei hij, mijn gebed en begeerte van de Heere is ook geweest, dat Hij u toch mocht ontdekken, indien uw bevinding niet recht ware! – Daar heb ik, zei zij, met u om gebeden, maar hoe meer ik daar om bid, hoe meer ik verlicht word.

Ik wenste, zei Van 't Hof, dat het waarheid mocht zijn hetgeen gij belijdt onder het oog van een Alziend God, en dat ik en anderen met grond ons daarin verblijden konden en des Heeren Naam mochten prijzen.

Och! mijnheer, zei zij, ik wenste, dat gij het zo gevoelde als ik het gevoel! De Engelen in de Hemel zijn verblijd over zó een zondares die zich bekeert, en het scheen wel of zij daarmee zeggen wilde: kunt gij uzelf daar dan niet over verblijden? –

Van 't Hof raadde haar nogmaals, bij de Heere aan te houden om ontdekking, en haar aan de ontferming en de vrije genade van God hebbende aanbevolen, wenste hij haar een hartgrondige zegewens en vertrok.

Toen de krankenbezoeker Van 't Hof de dinsdagmorgen daarop Katharina kwam bezoeken, sprak hij haar aan, zeggende: Wel, Katharina, hoe hebt gij het sedert gisteravond al gesteld? Is er ook iets bijzonders in u omgegaan? Hebt gij vannacht wat gerust? – Zij antwoordde: redelijk wél, mijnheer. Ik heb zeer wél gerust, maar niet lang. – Hij vroeg haar, hoe het zijn kon, dat zij zo gerust had kunnen slapen? – Zij gaf tot bescheid: omdat zij een inwendige vrede had gevoeld, dat zij zeer werkzaam ná haar ontwaken omtrent haar Verlosser geweest was, en dat het even was, alsof zij de Verlosser gezien had. – Wel, mens, zei Van 't Hof, de Verlosser openbaart Zich zó niet, dat men Hem zo lichamelijk kan zien. – Och nee, zei zij, ik meen niet met mijn ogen, maar inwendig, en het was anders niet alsof er tegen mij gezegd werd: gij in Mij, en Ik in u. – Maar Katharina, zei Van 't Hof, wat wil dat zeggen toch be-
duiden? – De Verlosser, zei zij, wil met dat zeggen: gij in Mij, en Ik in u, te kennen geven: Gij zult niet verloren gaan, en 't was even alsof de Verlosser mij toeriep: vrees niet voor de dood, noch voor de straf die gij zult moeten ondergaan, noch de Duivel, noch de eeuwige verdoemenis: want ik heb u daarvan verlost! Deze woorden vielen zó zoet in mijn ziel, dat door dezelve een innerlijke vreugde in mijn hart ontstond, zodat ik zelfs niet kon nalaten van mijn slaapplaats op te staan en mijn Verlosser daarvoor te danken.

Nauwelijks had zij dit geëindigd te zeggen, of Goedhart kwam in de gevangenis, en zijn ambtgenoot bij haar vindende, vroeg hij aan deze, of hij al enig gesprek met haar gehouden had? En van hem „ja” hebbende gehoord, of hij dan ook mocht weten wat de inhoud van hun gesprek geweest was.

Van 't Hof verzocht aan de gevangene nog eenmaal te herhalen voor zijn ambtgenoot, hetgeen zij even te-

voren aan hem gezegd had, en op zijn verzoek deed zij die herhaling.

Vervolgens verzocht hij haar, aan hen haar levenswijze van haar jeugd af aan tot nu toe, nog eens in het kort te verhalen. Hij had daarmede de bedoeling dat hij eens zien wilde, of zij in het verhaal een soort van enig genoegen in haar vorige levenswijze zou scheppen, dan of zij deze met verontwaardiging over haar daden zou voorstellen.

Zij scheen hetgeen achter was, vergeten te hebben, en alléén van het tegenwoordige te kunnen spreken, zodat zij niet dan met moeite te krijgen was tot een verhaal van haar levenswijze tot op de tijd van haar gevangenschap te Rotterdam, eer zij in de treurkamer gebracht was, zijnde de voornoemde treurkamer een plaats, waar alleen zij die ter dood gebracht zullen worden, gezet worden. Zij deed het nochtans op zijn verzoek, en Van 't Hof vroeg haar, of zij nú nog niet in dezelfde gesteldheid was als toen? – Neen, ik, antwoordde zij, want toen was ik zeer verbitterd op de Rechters, en de dienaar der Justitie, die mij gevangen heeft. – Wel, zei Van 't Hof, daar zult gij nóg wel verbitterd op wezen? – Neen, mijnheer, was haar bescheid, nu heb ik mijn Rechters en de dienaar der Justitie lief, omdat zij voor mij verstrekken zullen tot een middel om mij bij mijn Verlosser te brengen. – Deze uitdrukking werd met verwondering uit haar mond gehoord.

De ziekenbezoekers hadden niet nagelaten, onder het verhaal van haar vroegere levenswijze, een oog te vestigen op haar houdingen daarbij. Zowel als zij te voren, toen zij haar snoodheden verhaalde, nog een inwendig genoegen over dezelve scheen te hebben, verhaalde zij deze nu met schaamte, verfoeiing en verontwaardiging. Licht en duisternis kunnen niet méér verschillen, als haar houdingen bij dit en haar vorig verhaal.

Van 't Hof vroeg, of zij nog wel eens zou kunnen verhalen hetgeen zij 's maandagsmorgens aan Goedhart en 's avonds aan hem verhaald had? – Zij was zeer bedaard en deed het bereidvaardig, omstandig en onderscheiden, zonder dat er tussen haar verhaal van nú en de maandag tevoren, in het hoofdzakelijke enigszins verschil te vinden was. Van 't Hof zei toen, om haar te toetsen: maar Katharina, weet gij wel, als God mensen bekeert, dat Hij zulks doet, opdat zij op aarde hem verheerlijken zouden? Maar dat kunt gij niet doen, want uw leeftijd zal nog maar kort zijn. –

Zij zat een weinig daarover in bedenking, doch gaf toen tot antwoord: dan hoop ik het in mijn hart te doen, en al leefde ik nog 100 jaar, toch zou ik aan al de weldaden welke God aan mij bewezen heeft, niet voldoen kunnen, – waarmee zij scheen te kennen te willen geven, dat dáártoe niet minder dan een eeuwigheid nodig zou zijn.

Zodra zij deze haar woorden had geëindigd, werd zij geroepen om voor de Edelachtbare Heren van de Ed. Hove en Hoge Vierschaar van Schieland te verschijnen.

Zij nam de boodschap aan, zonder daarover enigszins aangedaan te zijn, en nemende een beleefd en vriendelijk afscheid van de beide ziekenbezoekers, vertrok zij, om voor hun Edelachtbaren te verschijnen. –

Van 't Hof en Goedhart vertoefden nog een weinig, of zij misschien ook spoedig weer terug zou komen, spreken intussen over haar onder elkaar.

Daar zij lang weg bleef en de tijd van haar terugkomst onzeker was, besloten de ziekenbezoekers tenslotte maar te vertrekken, en daarmee liep het die morgen ten einde.

Van 't Hof ging diezelfde avond weer tot haar, en vroeg hoe zij het nu sedert die morgen gesteld had?

Heel wèl, was haar antwoord, en zij verhaalde dat zij

op die morgen, toen zij vóór haar Rechters stond, aan dezen iets had gezegd van hetgeen God aan haar gedaan had. Van 't Hof, om haar te toetsen, zei: wel, mens, blijft gij dan zó vast in die denkbeelden staan? Komt het bij u dan niet eens in bedenking? weet gij niet, dat des menschen hart zo arglistig is, en begrijpt gij niet, dat uw hart u zou kunnen bedriegen? Bidt gij de Heere nog wel, dat Hij u ontdekken moge, indien hetgeen gij belijdt, niet recht zou zijn?

O! mijnheer! antwoordde zij, ik kan mij niet bedriegen, en ofschoon ik bid om ontdekking, de Heere verlicht mij meer en meer, en Hij versterkt mij te meer in de waarheid van al hetgeen ik u gezegd heb. – Maar Katharina, vroeg Van 't Hof, meent gij, dat gij waarlijk veranderd en bekeerd zijt? – Ja, mijnheer, zei zij, ik gevoel, ik zie en ik denk over dingen, waar ik voorheen nog nooit van geweten heb.

Van 't Hof oordeelde het zeer noodzakelijk, haar over de bekeringsweg zeer nauwkeurig te onderhouden. Hij nam de Bijbel en sloeg de 33ste Zondag van de Heidelbergse Catechismus op, om langs die weg haar te onderzoeken, welke antwoorden zij over het stuk der bekering geven zou, en daarop las Van 't Hof haar de 33ste Zondag voor, en zei: dat de ware bekering bestaat in twee stukken, welker eerste is: de afsterving van de oude mens, en het tweede: de opstanding van de nieuwe mens. Wel, Katharina, zei hij, wat denkt gij toch wel, dat de oude mens is? – Ik geloof, was haar antwoord, de zonde. – Wat is dan, vroeg hij verder, de afsterving van de oude mens? – Ik geloof, zei zij, de wegneming der zonden. – Nog al verder vragende, zei hij, wat denkt gij dan te zijn de opstanding van de nieuwe mens? – Zij geloofde, zei zij, dat dit wezen zou als zij in de Hemel zou wezen. Van 't Hof onderrichtte haar, dat het al plaats had op aarde, zodra de mens bekeerd is. Daarop vatte zij het woord op en zei tegen Van 't Hof: dan ge-

loof ik, dat het nu in mij ook al plaats heeft, want ik ben héél anders, dan ik ooit tevoren geweest ben.

De ziekenbezoeker toonde haar uit de 89ste vraag: dat het afsterven van de oude mens was: een hartelijk leedwezen daarover, dat hij God door zijn zonden vertoornd had, en dat hij nu de zonden hoe langer hoe meer haatte, en vroeg haar of zij naar waarheid kon zeggen, dat haar zonden haar ooit van harte leed waren geweest? – Och ja, mijnheer, antwoordde zij, want mijn zonden zijn mij zo innerlijk smartelijk geweest en hebben mij zo zwaar gedrukt!

Van 't Hof vroeg haar, waarom haar hare zonden dan zo zwaar gevallen waren? – Omdat ik, was haar antwoord, zulk een lankmoedige en goedertieren God zolang heb getergd: en Hij mij in. Zijn lankmoedigheid evenwel nog zolang gedragen en gespaard heeft.

Hij las haar de 90ste vraag voor en toonde daaruit aan, dat de opstanding van de nieuwe mens is: een hartelijke vreugde in God, door Christus, en daardoor lust en liefde te hebben, om, naar Gods wil, in alle goede werken te leven, en vroeg haar, of zij ooit zulk een hartelijke vreugde in God bij zich was gewaar geworden? – Ja, mijnheer, zei zij, want die gevoel ik zelfs nú nog op dit ogenblik.

Hij begeerde dan van haar te weten, hoe zij daaraan kwam van zo hartelijk verblijd te zijn? – Zij antwoordde: alléén door Jezus Christus, de Zaligmaker. – Hebt gij, vroeg Van 't Hof al verder, dan waarlijk ook lust om naar Gods wil te leven? – Zij zei: Ja, en dat zij hoopte dat in de Hemel te zullen doen, beter dan zij het nú doen kon.

De ziekenbezoeker, door haar antwoorden wel voldaan zijnde, maar het echter nodig achtende haar nog al verder te toetsen, sprak haar hierna heel ernstig aan op deze manier: Wel, Katharina, ziet gij niet, dat het nog schijnt dat ik met bekommering over u ben aan-

gedaan? Gij gelooft wel dat ik méér weet dan gij, en men zou zeggen, dat behoorde u immers in enige bedenking en twijfel te brengen of het wel recht met u is, omdat gij zoveel niet weet als ik? – Zij gaf daarop zeer bedaard antwoord; en hetgeen zij nog al verder daarbij uitdrukte, was zodanig, dat Van 't Hof verklaarde dat onder geen woorden te kunnen brengen, om het zelfs maar ná te stamelen, als alleen dit: dat het zakelijk waren de woorden van David uit de 119de Psalm, waar hij uitdrukte: Ik ben wijzer dan al mijn Leraars: gelijk de genade zekerlijk de mens zodanig maakt.

Van 't Hof (nog verder begerig zijnde te beproeven, op allerlei wijze, of zij haar gezegden gestand zou doen en daarbij volharden) zei: het schijnt u evenveel te zijn, Katharina, of ik het goede van u denk of niet. – Over dit zijn zeggen scheen zij vrij aangedaan en bedroefd te wezen. Hoe? zei hij, zijt gij bedroefd dat ik dat tegen u gezegd heb? – Zou ik niet? antwoordde zij. Ik kan immers God nooit voldoen of dank genoeg vergelden voor al die weldaden, welke Hij mij bewijst, en daar is niemand die met mij God daarvoor dankt.

Nadat zij samen nog enige woorden verder gewisseld hadden, gingen zij in het gebed en smeekten daarin, of God haar alles wilde schenken wat zij, naar staat en toestand nodig had, en daarmee besloot Van 't Hof zijn bezoek van die avond weer en ging weg.

's Woensdagsmorgens kwam Goedhart bij haar en vroeg haar hoe zij het maakte en hoe zij het sedert de vorige avond gesteld had? – Ik begin nu, zei zij, hoe langer hoe meer te verlangen, dat de tijd kome om bij mijn Verlosser te wezen. – O mens! zei de krankenbezoeker, maakt gij uw staat zó vast daarop, dat het zeker wezen zal dat gij, als de tijd van uw ontbinding daar is, bij de Verlosser zult zijn? Zeg mij toch eens,

welke grond hebt gij daartoe? – Zij verhaalde daarop haar toestand van de vorige avonden en verzekerde hem dat zij hoe langer hoe meer daarin versterkt werd.

Hij vroeg haar, of zij geen vrees had dat de Duivel, die loze vijand, haar toch nog mocht bedriegen? – Neen, toch niet, antwoordde zij, want de Duivel heeft geen vat meer op mij, want Christus heeft mij van hem verlost. – Ja maar, zei Goedhart, de Duivelen zijn velen, zijn naam is legioen, en de Verlosser is maar één. Zij stond toe, dat zulks waar was, maar voegde daar tevens bij: de Verlosser is God, en Die is véél machtiger en sterker alléén, dan al de Duivels samen. – Ja maar, mens, vervolgde Goedhart, weet gij wel dat de Verlosser een mens is? Zij stemde dit toe, maar voegde daarbij: Hij heeft mij verlost door Zijn Goddelijk bloed: want zo Hij géén God ware, had Hij niet kunnen verlossen.

De krankenbezoeker, een geruime tijd met haar gesproken hebbende, zocht tenslotte met haar de Heere, en zij baden God vuriglijk, en na nog een weinig met haar gesproken te hebben, verzocht hij de oppasser enige Hoofdstukken uit de Bijbel, welke hij opgaf, voor haar te lezen, en vertrok.

's Woensdagsavonds kwam Van 't Hof bij haar en vond, eer hij binnentrad, enige heren van aanzien, welke tegen de krankenbezoeker zeiden, gehoord te hebben, dat aan haar een verandering geschied was, en dat zij zeer begeerden uit de mond der beklaagde in zijn tegenwoordigheid, dat te horen.

Nadat Van 't Hof gezegd had, dat hem zulks tot veel eer zou wezen, traden hunne Ed. de gevangenis in en Van 't Hof volgde. Hij bemerkte op het binnenkomen van die Heren, bij Katharina een zeer grote verwondering en zei tot haar, dat zij over de komst van die heren zich niet behoefde te ontzetten, maar zonder schroom moest antwoorden op al hetgeen hij haar vroeg, zonder

daarover ontroerd te worden, rechtuit spreken, zoals de zaak in waarheid was.

Hij ondervroeg haar wel ruim een uur, en hun Ed. waren over de antwoorden welke zij gaf, zeer verwonderd en aangedaan. Genoemde heren verzochten Van 't Hof in stilte haar eens te ondervragen over het stuk van de rechtvaardigmaking? – Hij zei hun, dat hij dat wel wilde doen, doch het niet kon doen in Theologische termen, omdat zij niet in staat zou zijn die te kunnen beantwoorden, doch dat hij hun Ed. onder een zinnebeeldig voorstel de waarheid van het leerstuk der rechtvaardigmaking mogelijk wel zou kunnen doen horen.

Hij wendde zich toen tot Katharina en vroeg haar, of zij niet méér dan ééns voor haar Rechters gestaan en deze dan met ontroering gezien had? Zij antwoordde: ja. Hij vroeg verder, of zij dan niet, als een misdadige daar had gestaan, en toen haar misdaden haar onder het oog gebracht waren, de straf, welke zij daardoor verdiend had, niet had moeten billijken? Haar antwoord was weer: ja. – Dan zult gij misschien, zei Van 't Hof, wel gewenst hebben, dat iemand uw voorspraak bij de Rechter ware geweest? – Ja, zei zij. – Wel, vroeg de ziekenbezoeker, wat voor denkbeelden kreeg gij dan wel die zondagavond, toen gij als een schuldenares voor God stond en zien mocht dat gij in uw zonden lag? – God, zei zij, was haar voorgekomen als een rechtvaardig Rechter. Zij had gezien, dat zij was een schuldige zondares, die niets had om te betalen voor haar menigte van overtredingen en zonden, en dat er in de eeuwige verdoemenis géén straf zó zwaar wezen kon, welke zij niet had verdiend. – Van 't Hof vroeg, of er zich ook toen iemand tot een voorspraak voor haar had ontdekt? – Ja, zei zij, Jezus Christus, Die voor haar aan het hout des kruises Zijn bloed gestort had, was toen voor haar in de Goddelijke vierschaar binnengetreden. – Maar,

vroeg de ziekenbezoeker, hoe weet gij dat Jezus Christus zulks voor u gedaan heeft? Omdat Hij, zei zij, tot mij sprak: gij zijt Mijne en Ik ben uwe; en dat hij daarop alle zonden van haar had weggenomen, en haar hart had overgehaald. Hij vervolgde te vragen: of zij daarover toen ook enige vreugde in haar hart gevoelde? – Ja! zei zij, een zeer grote vreugde, want ik zonk weg in pure liefde.

Een van hunne Ed. vroeg haar, of zij nu niet met een verbitterd gemoed tegen haar Rechters was aangedaan? – Neen, mijne heren, was haar antwoord, dat ben ik wel geweest, doch nú heb ik hen lief. – Wel, mens, zei diezelfde heer, hoe kunt gij hen liefhebben, daar zij u (naar het recht) ter dood moeten brengen? – Jawel, mijne heren, antwoordde zij, want zij zullen mij voor eeuwig bij mijn Verlosser brengen.

Van 't Hof vroeg, of Jezus Christus ook niet méér voor haar gedaan had, dan Zijn bloed voor haar uitgestort? – Zij betuigde, dat onder geen woorden te kunnen brengen, en barstte uit in een vloed van tranen.

Van 't Hof vroeg, waarover zij zo bedroefd was? en zij gaf hem tot bescheid, dat zij al haar gedachten verloor, omdat zij niet wist wat zij daarop moest antwoorden, en dat zij nu haar pand was kwijtgeraakt.

Ja, mens, zei de ziekenbezoeker, maar als uw gedachten, zoals gij het noemt, goed zijn geweest, zullen zij zekerlijk wel weer terug komen. – Hij verzocht hierop nog dat voor haar gelezen zou worden Lukas 7, en en vertrok met hunne Ed. uit de gevangenis, na haar in het gebed de Heere te hebben opgedragen.

De donderdagmorgen daarop kwam Goedhart haar bezoeken, en vroeg hoe zij het maakte? Zij zei, dat zij zeer onpasselijk was naar het lichaam. – Wel, Katharina, antwoordde Goedhart, dan zoudt gij nog wel schielijk en onverwacht kunnen sterven en de tijd der Justitie

niet meer bereiken. – Neen, mijnheer, zeide zij, dat geloof ik niet, want ik moet gesteld worden tot een toonbeeld van Gods genade. – Ja maar, antwoordde hij, óók tot een toonbeeld van Gods wraak en straf. Dát is waar, zei zij, doch alleen maar voor de mensen, opdat zij zich aan mij zouden kunnen spiegelen, en voor zulk een kwaad als ik heb bedreven, zich wachten. Maar Jezus Christus heeft voor mijn zonden in de Vierschaar der Goddelijke gerechtigheid voldaan, zodat ik geen straf heb te vrezen, en ná de dood ook geen zal te lijden hebben. Zij verhaalde hem ook, dat zij des avonds tevoren, in haar gesprek met zijn ambtgenoot, zeer bedroefd was geworden, omdat hij, zei zij, haar iets had gevraagd, waarop haar geen antwoord voor haar aandacht was gekomen, en dat zij daardoor al haar gedachten had verloren, willende daarmede beduiden, dat zij toen in het duister was geraakt: gelijk de Bruidskerk zich daarover ook beklaagt, als zij zegt: mijn Liefste is doorgedaan, hij is van mij geweken! – en dat zij die gehele nacht niet had kunnen rusten, maar met aanhoudend bidden tot de Heere was bezig geweest, en niet had afgelaten, totdat haar gedachten, zoals zij het noemde, ja, ook haar lering, en haar Verlosser haar weer was voorgekomen en haar toegeroepen had: Vrees niet, want Ik ben met u! en dat zij daarover zó inwendig met vreugde was aangedaan geworden, dat zij wel wenste, woorden te kunnen vinden om dat uit te drukken.

De ziekenbezoeker vroeg haar, of zij, toen zij haar gedachten, zoals zij het noemde, verloren had, niet wel in bekommring was geweest, of misschien haar werk wel in der waarheid ware? Zij antwoordde: ja, want dat zij daarover veel vrees en benauwdheid gehad had, maar dat zij nu geloofde, dat het werk in der waarheid bij haar was.

Na nog enige zaken met haar besproken, en haar met

en nevens haar, in het gebed aan God te hebben opgedragen, sloot Goedhart het bezoek van die morgen en vertrok.

Die donderdagavond kwam Van 't Hof bij haar, en vond haar zeer rustig en bedaard. Hij ondervroeg haar naar haar vatbaarheid, en onderzocht zeer ernstig en onderscheiden ten opzichte van al de omstandigheden, waarin zij was, en van de geduchte eeuwigheid, die haar met rasse schreden naderde. Zij gaf op alles een zeer bescheiden antwoord uit haar vorige gronden, en van de hoop en de verwachting welke zij had, wanneer zij uit de tijd in de eeuwigheid zou overstappen, want, zei zij: de Verlosser, Die Zich aan mij heeft geopenbaard, zal mij verlossen van het eeuwig verderf en mij overbrengen in de eeuwige glorie, en dát zal mij vèr het beste zijn, omdat ik op aarde niets dan zonden heb gedaan. Maar dáár zal ik niet meer zondigen, en God voor eeuwig verheerlijken voor de verlossing die de Heere mij geschonken heeft. –

De ziekenbezoeker vroeg aan haar, of zij dan haar gedachten had teruggekregen, over welker verlies zij de vorige avond zo bedroefd was geweest? –

(Men gelieve hieromtrent in aanmerking te nemen, dat Van 't Hof geen gelegenheid had gehad om zijn ambtgenoot, die 's morgens bij haar geweest was, te spreken en dus niet wist wat er op die morgen tussen Goedhart en haar voorgevallen was.)

Zij antwoordde: Ja. – Maar, zei Van 't Hof, is het u niet evenveel, of gij die gedachten hebt of niet: want gij blijft immers toch dezelfde mens? – Neen, antwoordde zij, dat is mij niet evenveel, want toen was ik zo benauwd en bevreesd, dat ik toch nog zou verloren gaan.

Van 't Hof vroeg haar, op welke wijze zij dan die goede gedachten, die zij oordeelde voor haar zo nuttig

te wezen, had terug gekregen? – Zij antwoordde: dat zij aanhoudend in het gebed was werkzaam geweest met de Heere, dat Hij Zich toch weer aan haar mocht openbaren en dat daarop de Verlosser Zich weer bij vernieuwing aan haar had ontdekt; gelijk zij dat 's morgens reeds aan Goedhart had verhaald.

De ziekenbezoeker had met verwondering en aandoening haar woorden aangehoord, welke (ofschoon zij zich eenvoudig uitdrukte) evenwel wezenlijke en bevindelijke waarheden behelsden. Hij vroeg haar of zij ook begerig ware, dat hij haar in het gebed de Heere opdroeg? – Als het mijnheer belieft, was haar antwoord. – Hij droeg haar de Heere zeer ernstig en onderscheiden voor, en wisselde vervolgens nog enige woorden met haar, bijzonder haar aanradende dat zij toch zichzelf zeer nauwkeurig zou onderzoeken, en zich gedurig als onder het oog van een alziende God stellen, en bij de Heere het nodige zoeken. Vervolgens gaf hij haar een zegenwens en vertrok.

's Vrijdagmorgens kwam Goedhart met een heer van aanzien, en vond haar in diezelfde toestand die zij de avond tevoren aan Van 't Hof had verhaald, daar er in die tussentijd niets aanmerkelijks was voorgevallen.

Zij sprak zeer tot genoegen van al degenen die bij haar waren. De ziekenbezoeker vroeg aan Katharina, of zij ook begeerde dat hij voor haar de Heere bidden zou? Zij zei: ja, waarop zij samen in het gebed gingen, en nadat hij de Heere om nodige genade naar staat en toestand voor haar gesmeekt had, vertrok hij.

Diezelfde avond ging Van 't Hof ook met enige particulieren haar bezoeken. Alvorens zij bij haar kwamen, opperde een zeker heer een aanmerking, alsof in haar enige tegenstrijdigheid plaats had: want dat zij gedurig zei geen vrees voor de tijdelijke dood te hebben, hoe schandelijk die ook wezen mocht, en dat zij nochtans de

vorige dinsdag aan haar Rechters uitstel van executie had verzocht, waarbij dan verondersteld werd, dat zulks uit niets anders kon voortvloeien dan uit het vrezen voor de aanstaande dood. Van 't Hof nam op zich, haar daarover te onderzoeken.

Toen nu geheel dat gezelschap bij haar kwam, vonden zij haar zeer vermoeid, omdat zij op die dag reeds met enkele andere heren verscheidene redenwisselingen had gehad.

Zij bleef echter, na alle gedaan onderzoek, onbeweeglijk staan in het wezen der reeds verhaalde zaken. Om trent de zoëven opgenoemde tegenstrijdigheid, onderzocht haar Van 't Hof aldus: Wel, Katharina, zei hij, gij zijt immers bevreesd voor de dood, kan ik zulks aan uw gedaante niet zien? – Zij antwoordde zeer bedaard daarop: Neen, mijnheer, ik ben voor de dood niet benauwd, want nooit zal mij zaliger dag gebeuren, dan die waarop ik ga sterven.

Wel, zei Van 't Hof, gij zijt er immers bevreesd voor geweest? – Ja, antwoordde zij weer, maar dat was eer de Verlosser Zich aan mij had geopenbaard. – Ja maar, vervolgde Van 't Hof, zijt gij evenwel voorleden dinsdag daar niet voor bevreesd geweest? – O neen, antwoordde zij. – Heb ik het dan, vervolgde Van 't Hof, gedroomd, of heb ik het horen zeggen? hebt gij niet, (dit vroeg hij zeer schielijk) op voorleden dinsdag om uitstel van executie verzocht? – Ja, mijnheer, zei zij. – Dat is, vervolgde hij, dan zeker geweest uit vrees voor de dood, want anders zoudt gij dat niet gedaan hebben? – Neen, toch niet, antwoordde zij, dat is niet geschied uit vrees voor de dood, maar ik heb dat gedaan opdat ik God op aarde nog wat méér zou verheerlijken kunnen, en tevens nog wat meer onderwezen worden, want ik weet nog zo weinig.

Aldus moet men billijk oordelen, dat dit haar verzoek om uitstel dááruit voortgevloeid is, dat de zieken-

bezoeker even tevoren, eer zij voor de Rechter geroepen werd, tegen haar gezegd had, dat God, als Hij mensen bekeert, dat doet, opdat zij Hem op aarde verheerlijken zouden. (Zie ons verhaal van dinsdagmorgen.) En dat zij had geantwoord, te wensen, dat te doen zolang zij leefde, en al leefde zij nog honderd jaren, dat zij de Heere niet zou kunnen vergelden voor al de weldaden, die Hij aan haar bewezen had, – en dat zij daarop voor de Rechter geroepen werd.

Nadat Van 't Hof met en voor haar God om de nodige genade gesmeekt had, eindigde het bezoek van die avond dan weer.

's Zaterdagsmorgens gingen de beide ziekenbezoekers tot haar. Zij vonden haar zeer bedaard en bemoedigd, en na veelvuldig onderzoek, volgens haar bevinding ingericht, bleef zij staan in dezelfde verwachting, uit kracht van de gemelde grond, welke haar bemoedigd maakte. Goedhart, die door een zeker heer dat verzoek van uitstel der executie ook als iets tegenstrijdigs had horen bespreken, deed daarop bij haar ook een onderzoek; maar zij gaf hem hetzelfde ten antwoord als aan Van 't Hof, de voorgaande avond.

Van 't Hof vroeg haar, of zij nu niet bevreesd en aangedaan was, omdat haar op die morgen het doodvonnis door de Rechter in het openbaar zou worden aangezegd, en zij alsdan voor God, voor de Rechter en de wereld belijdenis zou moeten doen, dat zij het leven verbeurd had? – Zij antwoordde zeer bedaard: neen, want dat zij geen aangenamer woord horen zou, als dat haar aangekondigd zou worden dat zij sterven moest, alzo zij naar dat ogenblik zeer verlangende werd, om dan voor eeuwig bij haar Verlosser te zijn, en dat men niet begripen moest, dat dat sterven voor haar een sterven zou zijn, omdat het haar brengen zou in het allerzaligst leven; zij had nochtans, zei zij, een vrees voor de mensen,

welke zij zich verbeeldde daar wel in menigte vergaderd te zullen zien.

Wel, Katharina, zei de ziekenbezoeker Van 't Hof daarop: dat is nu klein van geest. Gij zegt niet bevreesd te zijn voor de dood, noch voor de aankondiging door de Rechter van dat ontzaglijk doodvonnis, maar wel voor de mensen. Hoe kan dat samengaan? – Ja, antwoordde zij, dat is evenwel zo; maar ik hoop, dat de Heere mij sterken zal.

De ziekenbezoekers vroegen haar, of zij ook wilde, dat men voor haar bidden zou? – Als het u belieft, mijne heren, antwoordde zij: doch zij bad nochtans, nederknielende, eerst voor zichzelf. De inhoud van haar gebed was, dat God haar sterken mocht, en de hoop die zij op haar Verlosser Jezus Christus had, niet laten bezwijken. Van 't Hof vroeg, of zij ook begeerde dat haar uit de Heilige Schrift wat voorgelezen zou worden? – Zij verzocht dat zulks voor dit ogenblik niet zou geschieden, en gevraagd zijnde wat voor redenen zij daarvoor had? gaf zij ten antwoord, dat zij verkoos zich in de stilte eenzaam voor God af te zonderen in het gebed. De ziekenbezoekers baden, op haar uitdrukkelijk verzoek, de Heere zeer ernstig voor haar, eer zij haar verlieten.

's Zaterdagsnamiddags gingen weer de beide ziekenbezoekers bij haar, nadat de aanzegging van het doodvonnis geschied was. Eer zij derwaarts gingen, had Van 't Hof gelegenheid gezocht en gevonden, om bij iemand, die het van zeer nabij wist, te onderzoeken hoe zij zich had gedragen onder de aanzegging van het doodvonnis, en bericht ontvangen, dat zij (tot verwondering van ieder die haar had kunnen zien) zich zo rustig en bedaard gedragen had, dat inplaats dat zij een verbleking en ontsteltenis zou hebben vertoond, zij integendeel, op de aankondiging des doods, een soort van blijdschap van haar aangezicht had doen uitblinken.

Toen zij bij haar kwamen, vonden zij haar zeer be-daard. Van 't Hof (om eens te horen, wat zij zeggen zou) zei tegen haar: wat zijt gij verschrikt geweest, toen het vonnis des doods u door de Rechter werd aange-zegd? Zij antwoordde: ik ben niet verschrikt geweest, mijne heren, en nooit heb ik zelfs aangener word gehoord, als toen mij dat werd aangezegd. Ik kwam met méér blijdschap van daar, als ik er naar toe ging, wetende, dat nú de tijd van mijn ontbinding zeer nabij is. – Wel, Katharina, zei Goedhart, de dood is immers een Koning der verschrikking voor alles wat leven heeft, en hoe kan dan iemand over de naderende dood zo ver-blijd zijn? – Het is waar, mijnheer, antwoordde zij, het-geen gij daar zegt, maar zo is het met mij niet gesteld, want ik hoop, door de genade van mijn Verlosser Jezus Christus, de dood met blijdschap tegemoet te gaan. –

Het oog van Van 't Hof viel op een stukje papier, dat op tafel lag. Hij vroeg, wat dat was? Goedhart onder-richtte hem, dat het een versje was, hetwelk hij daags tevoren in zijn samenspraak met haar had geuit, en dat Katharina hem toen gevraagd had, of dat ook in de Bijbel stond, of in enig ander boek, opdat het haar zou kunnen worden voorgelezen, want dat zij zeer begerig was om het van buiten te leren. Dat hij haar gezegd had, dat het noch in de Bijbel, noch in enig ander boek stond. Zij had hem aanhoudend verzocht, dat hij het voor haar wilde uitschrijven, en dat hij zulks na veel-vuldig verzoek eindelijk had gedaan. Het bestond uit niet meer dan uit vier regels.

Van 't Hof vroeg, of zij het nu al van buiten kende? Zij antwoordde: neen, maar dat de helbaardier het haar wel twintig maal had voorgelezen, en zij het evenwel niet in staat was van buiten te leren.

Hieruit bleek, hoe klein haar geheugen was, en dat zij niets kon hebben bij overneming, maar dat al hetgeen zij sprak, haar noodwendig door een bijzondere onder-

wijzing van de Heilige Geest, overeenkomstig het Woord waarvan zij geheel onkundig was, geleerd moest zijn.

Na de Heere tezamen in het gebed gezocht en bijzonder van Hem begeerd te hebben, dat Hij haar met alle nodige genade mocht believen voor te komen, vertrokken zij.

Op de morgen van de rustdag ging Goedhart haar bezoeken, en hij kreeg op zijn vraag, hoe zij zich bevond? tot antwoord: dat zij zeer ongesteld was naar het lichaam, en dat zij veel pijn had in haar ingewanden. – Goedhart nam die gelegenheid waar, om haar nog-maals te toetsen, of zij nog volstandig bleef, en vroeg haar of het niet daaruit klaarblijkelijk was, dat het on-genoege van God nog op haar rustte? – Want, zei hij, zo gij deel had aan de Verlosser, en al uw zonden waren weggenomen door Hem, zoudt gij dan óók niet denken, dat gij bevrijd zoudt zijn van de straf en smart der zon-den? Zij antwoordde: neen, want dit doet God, om mij te beproeven en om te zien of ik Hem wel wil blijven aankleven, onder die beproeving. Ik had wel duizend-maal zwaarder straf verdiend, ja, ook de eeuwige ver-doemenis zelfs. – Ja maar, mens, zei de krankenbezoeker, als het evenwel eens zó tot uw dood toe duurde.... Zij gaf geen tijd om verder af te wachten, wat er nog meer zou gesproken worden, maar gaf hierop dadelijk tot antwoord: neen, mijnheer, ik geloof dat niet. De Heere zal het wel van mij wegnemen, maar al was het wél zo, en al duurde het dan duizend jaren, Jezus Chris-tus heeft nog wel duizendmaal méér aan het hout des kruises voor mij geleden. –

Over die manier van uitdrukking was Goedhart zeer verwonderd en aangedaan. Hij vroeg haar ook thans, of zij ook begeerde, dat hij, eer hij heenging, de Heere bidden zou? Zij antwoordde: ja, maar verzocht niet of hij bidden wilde dat haar smarten mochten worden

weggenomen, en hij, na vurig aan God gesmeekt te hebben, vertrok.

In de middag van die rustdag, na de openbare Godsdienst, ging de krankenbezoeker Van 't Hof in de gevangenis naar Katharina, en vroeg haar, hoe zij zich bevond? Zij antwoordde 's morgens door zware pijn in het lichaam, onpasselijk te zijn geweest, doch dat de Heere die nu van haar had weggenomen.

Opmerkelijk is het, dat zij 's morgens tegen de krankenbezoeker Goedhart, toen hij haar onder het oog bracht, dat die pijn, waarvan zij zich toen onpasselijk gevoelde, haar wel eens zou kunnen bijblijven, gezegd had, ofschoon (gelijk uit haar zeggen bleek) met een onderworpen hart, dat zij zulks niet geloofde: want dat de Heere het wel van haar wegnemen zou. Hier ziet men de vervulling van hetgeen zij tegen de krankenbezoeker Goedhart zei, dat zij geloofde, dat God de pijnen van haar zou wegnemen, en hieruit bleek, dat hetgeen zij gezegd had, geen enkele inbeelding was, maar integendeel, een gelovige verwachting, gelijk zij ook in haar verwachting niet is beschaamd geworden, maar bevestigd.

Zij werd opnieuw ondervraagd, om te toetsen, of zij nog bij haar vorige gezegden, waarvan zij tevoren met zoveel ruimte gesproken had, blijven zou. - Wel, Katharina, vroeg hij: wat zijn wel de gronden, waarop uw verwachting steunt? Zij antwoordde gul en zeer vrijmoedig, en verhaalde, ofschoon op een stamelende wijze, de gronden van haar verwachting en sprak tot veel genoeg en verwondering van al degenen die haar hoorden, en de gronden die zij noemde waren zakelijk dezelfde als zij tevoren had gezegd. -

Ook werd onder andere aan haar gevraagd: of zij in die dagen nooit met enige twijfel en bekommring was aangedaan geweest? Zij antwoordde: ja, mijnheer, ik

heb wel tijden gehad, dat ik mijn gedachten verloren had, en mijn pand was kwijt geraakt, ik was toen zeer bedroefd en met vele bekommringen aangedaan; maar mijn Verlosser was zo goed, om mij bij vernieuwing weer te vertroosten, en mij in mijn vorige stand te brengen.

Nadat er nog enige gesprekken met haar waren gehouden, werd aan haar gevraagd, of zij ook begerig was, dat hij de Heere eerst bidden zou eer hij vertrok? - Zij antwoordde: ja, als het u belieft. - Zij gingen samen in het gebed en baden de Heere vuriglijk om de nodige genade die zij naar staat en toestand van node had, en ná haar nog een zegen toegewenst te hebben, ging hij heen, en besloot hun gesprekken voor die dag.

's Maandagsmorgens ging Goedhart haar weer bezoeken, en haar hebbende gevraagd hoe zij het al stelde? zei zij, dat de helbaardier, die bij haar op die nacht de wacht had gehad, zo bijzonder tegen haar had gesproken, méér dan ooit tevoren één dergenen, die haar hadden bewaakt, want dat hij verhaald had, hoe God ook hem van zijn zonden en eeuwige verdoemenis verlost had, en dat zij niet kon nalaten deswege haar verwondering uit te drukken, omdat van allen, die nog bij haar geweest waren, niemand zulks ooit gedaan had, voegende daarbij, dat zij de heren, die haar hadden bezocht, als zodanigen nog niet kende.

Goedhart vroeg daarop, of zij dan niet geloofde dat hij mitsgaders zijn ambtgenoot en anderen, overeenkomstig Gods Woord met haar hadden gesproken? - Zij antwoordde: ja, maar dat de heren lezen konden. Goedhart vroeg, of zij niet geloofde, dat zijn ambtgenoot en hij die zaken, die zij aan haar hadden voorgesteld, bij bevinding kenden? - Ik weet het niet, antwoordde zij, ik wil het wel hopen, maar de heren hebben het mij niet verhaald, en wanneer de Verlosser Jezus Zich aan de

heren ook niet geopenbaard had, zouden zij toch ook van die kennis nog verstoken zijn.

De krankenbezoeker verwonderde zich zeer over die aanmerking, en zag daaruit klaar, dat zij de genade van God niet algemeen stelde, maar een begrip had, dat het een vrijmachtige bedeling der genade Gods was, zonder aanzien des persoons. Hij sprak met haar nog over deze en andere zaken, ging daarop met haar in gebed en droeg haar de Heere op, naar staat en toestand.

Ofschoon aan een natuurlijk mens, die nog nooit van God, met enige kennis van zichzelf, veel minder met die van een ontzaglijke Koning aller Koningen verwaardigd is, deze uitdrukkingen der gevangene misselijk mogen voorkomen, – zo is het echter uit Gods Woord en uit de bevinging aller godzaligen van alle tijden, een onloochenbare waarheid, dat een bekeerd mens nooit beter in zijn element is, dan wanneer hij van God en Zijn zaak mag spreken en horen spreken.

Een vat geeft toch niet anders uit, dan het in heeft. De natuur spreekt alleen van de natuur; een Christen van zijn God. Voor zoverre hij niet nalaten kan, zolang hij op aarde is, met natuurlijke mensen om te gaan, doet hij dat, doch niet met die inwendige vreugde en vergevoering, welke hij gewaar wordt in de omgang met zijn medechristenen. Ziet, zegt de Apostel, het is alles nieuw. Waarlijk, zo is het: zijn genegenheden, zijn liefdesuitgangen, zijn vermaken, ze zijn alle nieuw. Wat hij tevoren hoog achtte en onmisbaar vond, dat acht hij nu waardeloos en wegwerpelijk; omgekeerd, waar hij tevoren koud en ongevoelig voor was, dat acht hij nu als zijn hoogste goed en zijn enigste houvast en sterkte. Al wat de oude mens aangaat, is hem nu een last; het is hem een lust, als hij van God, van Zijn weg en van de bevinging der vromen iemand hoort spreken; en wat wonder is het, daar is terstond een hartsvereni-

ging, een instemming van de ziel, en een overbuiging des gemoeds. –

Hoeveel teméér moet dit nu alles plaats gehad hebben bij de gevangene? 't Is zekerlijk, dat bij alle christenen deze dingen allersterkst plaatsgrijpen, hoe nader zij nog aan het zalig uurtje van hun overgang zijn: hun monden zijn dan vervuld met gejuich. Zij zouden graag ieder tot deelgenoot van hun blijdschap willen maken, en allen die zij spreken, verlangen zij, dat evenals zij, veranderd mogen worden. Nu is het zeker, dat het bij de gevangene nog in het eerst van haar bekering was, en zij (als wetende dat zij met geen mensen meer nodig zou hebben om te gaan, maar dat de tijd van haar sterven nabij was) heeft van al het natuurlijke denklijk weinig of geen aandoening gehad, en waarom zou men evenwel niet geloven mogen, dat zij stond gelijk Paulus, toen hij uitriep: Ik wenste wel van God, dat en bijna en geheel, niet alleen gij, maar ook allen, die mij heden horen, zodanigen werden gelijk als ik ben, uitgenomen deze banden! –

Boven dit alles kwam bij deze gevangene nog dit, hetgeen de taal en de redenering van de genoemde helbaardier nog meer veraangenaamd moeten hebben: In de Roomse religie geboren en opgevoed zijnde, en in de loop van haar goddeloos leven nooit dan met haars gelijken omgegaan, en van de weg van God nooit iets gehoord hebbende, (zelfs niet in haar gevangenis door de krankenbezoekers, die wijselijk dat gemeden hadden, opdat zij niet iets overnemen en zichzelf bedriegen zou) kwam haar dit verhaal nog te aangenamer voor, omdat zij, hetgeen in haarzelf omgegaan was daarbij vergeijkende, nog des te zekerder van haar bekering moest worden overreed. –

De twee krankenbezoekers, op die dag elkander ontmoetende, verhaalde Goedhart aan Van 't Hof, wat Katharina hem gezegd had. Van 't Hof betuigde, met

blijdschap, uit Katharina's mond te horen, dat hij haar van eigen bevindelijke zaken nooit had gesproken: want dat hij nú ten volle gerust was, dat zij daarvan niets kon hebben overgenomen, en dat het zeer goed was, dat die helbaardier niet eerder bij haar geweest was, als zijnde nú daarin ook gerust, dat zij tevoren uit het verhaal van iemands bevinding niets had kunnen overnemen en dat gaan na-praten.

De man heeft later in een gezelschap van wel zestien mensen verhaald, dat hij van 's avonds dat hij op zijn wacht kwam tot 's nachts drie uur met haar had gesproken, en zij het wezen der zaak tevoren verhaald had, en verder, dat hij haar, nadat zij een weinig gerust had, 's morgens om vijf uur had gewekt, om nog een weinig met haar te spreken, en dat zij zonder de minste tegenstand gereed was geweest om op te staan, en na een korte afzondering gehad te hebben, had zij weer uit de voorgemelde gronden met hem gesproken. Hij had daarbij gevoegd, dat hij haar toen enige tussenpozing had gegeven, en dat zij zich daarop had ingelaten in gesprek met een andere dienaar, daar tegenwoordig, welk gesprek hij zei bestaan te hebben in betuigingen van het genoegen, dat zij had in zijn tegenwoordigheid, in tegenstelling tot een andere dienaar, die enige nachten tevoren haar bewaakt had, en van wie zij met verontwaardiging sprak. Diezelfde man getuigde nu verder aan dat gezelschap, een bijzondere overbuiging des gemoeds te vinden ten opzichte der goede verwachting van dat voorwerp.

's Maandagsmiddags ging de krankenbezoeker Van 't Hof als tevoren Katharina in de gevangenis bezoeken, en aldaar gekomen zijnde, begaf hij zich met haar in gesprek. Maar tot zijn grote verwondering bevond hij haar zeer verward en niet present genoeg om hem te antwoorden, gelijk voorheen, van de hope, die in haar

was, Hij vroeg haar, wat de reden en oorzaak was, dat zij zo verward was en waarom zij nú niet zowel als voorheen, een gepast antwoord geven kon op de vragen, die haar voorgesteld werden? – Zij antwoordde daarop: mijnheer, de oorzaak daarvan is, dat ik zeer vermoeid ben van al de gesprekken die deze dag met mij gehouden zijn.

Van 't Hof bevond zijn geest omtrent dit voorwerp met veel beklemmdheid aangedaan, alzo de korthed van haar tijd veel indruk op hem maakte, en hij wel gewent had in deze laatste tijd haar werk wat meer opgeklaard te zien. Doch haar nu zó bevindende, was hij van mening maar heen te gaan, daar hij nu geen gelegenheid zag, en het ook onnodig oordeelde, in die toestand waarin hij haar zag, met haar in gesprek te treden, verkiezende door die weg van haar in de stilte enige tijd alleen te laten, te beproeven, of zij misschien zó tot enige ordelijke en bepaalde gedachten zou komen en daarna klarer uit dezelve spreken. Echter verzochten enige heren, die daar nog waren, dat Van 't Hof nog een weinig met haar spreken zou. Hij liet zich daartoe overhalen, en begaf zich met haar in gesprek, zeggende: Katharina, ik hoop niet, na al de moeite en al de arbeid, die aan u ten koste gelegd is, dat gij uzelf nog zoudt bedriegen door een sterke inbeelding, inplaats van een wezenlijke en vaste grond te hebben. – Zij zei daarop: neen, mijnheer, denkt u dat toch niet, en zijt met die becommerring niet aangedaan. De arbeid welke gij aan mij gedaan hebt, heeft God wél gezegend, en Hij zal u daarvoor belonen, doch ik ben nu zó moe en afgetobd, dat ik zó niet met u spreken kan als ik wel wenste. – Van 't Hof antwoordde daarop: laat ik u dit éne nog voorstellen, en zoek eens, in waarheid en bedaardheid daarop te antwoorden: is het niet wat te zeggen, een religie te verloochenen waar gij in geboren zijt en enige tijd in zijt opgevoed, en dan een leer aan te nemen, waar

gij nooit van geweten hebt, en te geloven dat dat de waarachtige leer is, waarin de weg ter zaligheid, overeenkomstig Gods Woord, wordt aangewezen, en daarop te willen sterven? – Zij gaf tot antwoord: ja, mijnheer, als ik in die religie gebleven was, was ik voor eeuwig ongelukkig geweest, gelijk allen die daar in leven en sterven, eeuwig ongelukkig zijn, omdat zij in blindheid gehouden worden, – tenzij zij in die leer onderwezen worden, die gij mij hebt geleerd, en van God Zelf in hun ziel die leer moge geleerd worden, – waarom ik God dank, dat Hij mij daartoe hier gebracht heeft; maar nú kan ik niet méér spreken; want ik ben zeer vermoeid. – De ziekenbezoeker en al de heren die erbij waren, wensten haar nu het nodige toe en vertrokken.

Uit dit haar antwoord is klaar te zien, dat zij niet maar los, maar met een volkomen overreding van de Roomse religie afgestapt was. Zij stelde in deze religie een volstreckte onmogelijkheid ter zaligheid. Zij zou, zegt zij, voor eeuwig ongelukkig zijn geweest, indien zij in die religie gebleven ware. Hoe eenvoudig en plat haar taal ook is, zij is nochtans volkomen duidelijk, krachtig en juist ter zake. Daar is geen „mogelijk” of „misschien” bij. Zij zegt dat ronduit, en of dat nog niet duidelijk genoeg ware, voegt zij daarbij, dat allen, die in de Roomse leer stierven, ongelukkig zijn! Maar hetgeen nog te méér opmerking verdient, is: dat zij het geluk niet stelt in onderwezen te worden in de ware leer, maar dáárin, dat God die aan de zielen Zelf leert, en dat zij, hoezeer ook vermoeid, en door haar vermoeidheid duister zijnde, gelijk wij hierboven dat aantoonde, evenwel in dat stuk zo klaar en overtuigd spreekt. –

Des dinsdagmorgens (zijnde de dag der executie), kwamen haar de beide ziekenbezoekers te 9 uur bezoeken, en vonden haar in de gevangenis op haar knieën biddend liggen. Zodra zij opgerezen was, vroegen zij

haar, hoe het met haar gesteld was? waarop zij antwoordde: zeer wél. Ik ben blij, dat mijn tijd zo nabij is. Ik heb God gedankt, dat Hij mij wederom verlicht heeft. Ik heb geen vrees voor de dood. Weest niet bevreesd voor mij, en zo gij mij eens mocht zien wenen, denkt dan niet dat het is van droefheid, maar van blijdschap, want mijn dood zal géén dood zijn, maar een ingang in 't eeuwig leven, om voor eeuwig bij Jezus, mijn Verlosser, te wezen, Die mij met Zijn Goddelijk bloed heeft vrijgekocht, en voor al mijn zonden volkomen heeft betaald. –

Als men dit voorwerp zich voorstelt (gelijk men doen moet), als een mens, die van tevoren zó diep onkundig geweest is, dan moet men zich verwonderen over de taal, die het, op de oever van de Jordaan des doods staande, zo gerust en volmondig uitsprekt. Dat men overgegeven goddelozen heeft, die de consciëntie op de mond slaan, en zeggen geen vrees voor de dood te hebben, zou kunnen zijn, maar het hoogmoedig geroep en gebral van deze lieden gaat dan over geheel andere onderwerpen, en daar wordt dan ook in hun taal niets van Jezus gehoord, en dit zal dan gewoonlijk vanaf het begin der gevangenschap geweest zijn; maar dat Katharina voor de dood niet bevreesd geweest is, is zeker, als men het vorig verhaal inziet, en bij de betuiging van haar onbevreesdheid voegt zij telkens de reden, en die is: haar aandeel aan Christus.

Daar kan ook niemand zijn, die zou kunnen menen, dat een sterke inbeelding zich zó ver zou kunnen uitstrekken; want hoe sterk of krachtig die ook zou mogen zijn, zou de tegenwoordigheid des doods deze toch ras overmeesteren en vernietigen, vooral als men daarbij voegt: hoe bevreesd zij voor dezelve was, toen de ziekenbezoekers voor het eerst bij haar kwamen. –

Van 't Hof zei dan tegen haar: Katharina, over drie uren zult gij in de ontzaglijke eeuwigheid wezen. – Ja, antwoordde zij, dat is waar. Nu ken ik nog niet, wat grote genade God aan mij bewezen heeft, maar alsdan zal ik het volkomen verstaan. Ik ben inwendig vol vreugde, dat er een eeuwigheid aankomt, om God te verheerlijken en te prijzen met al de zalige Engelen, in de eeuwige glorie; want dat heb ik op aarde niet recht toch kunnen doen, en ik zou het hier, hoelang ik zou mogen leven, nooit kunnen volbrengen.

Goedhart vroeg haar hierop nog wat de grond van haar vertrouwen was waarop zij dat geloofde? – Omdat ik, antwoordde zij, deel heb gekregen aan Jezus, de Verlosser van zondaren, óók van mij, en Die mij nu inwendig als toeroept: vrees niet; Ik heb u verlost; gij zijt Mijne.

Van 't Hof vroeg haar, of zij ook nog eens voor haar bidden zouden? Haar antwoord was: ja; als het hun beliefte. – Hij onderzocht, waarom zij verkoos dat hij zou bidden? Zij zei: opdat hij God zou danken voor al de weldaden, die Hij aan haar tot hiertoe had bewezen en bidden dat Hij haar mocht sterken in die ure daar zij in komen zou, en zo er ook nog een schadelijke weg bij haar was, dat de Heere die aan haar nog mocht ontdekken.

De reden, waarom zij verzocht, dat zij de Heere danken zouden voor al de weldaden aan haar bewezen, scheen alleen dááruit voort te vloeien, omdat niemand tot nog toe enige woorden tot haar bemoediging gesproken had.

Goedhart bad de Heere overeenkomstig haar begeerte.

Hoewel nu deze handelwijze van de ziekenbezoekers vreemd moge schijnen, gelieve men te weten, dat zij daarvan omtrent dat voorwerp reden geven dat te hebben gedaan, opdat zij van achteren alle gerustheid mochten hebben, dat Katharina van „horen zeggen”

niets had overgenomen; maar ook, omdat de bevinding in sommige soortgelijke voorwerpen geleerd had, dat zij verregaand van bevindelijke zaken kunnen spreken, waaromtrent evenwel van achteren veel bedenking overbleef of het ook wel waarheid was, gelijk een zeker voorbeeld, dat de Weleerwaarde heer Comrie in één van zijn werken verhaalt, dit bewijzen kan. Behalve ook, dat diegenen die door de Allerhoogste Zelf bevestigd worden, geen bevestiging van mensen nodig hebben.

De ziekenbezoekers zeiden haar, dat zij haar nu enige tijd alléén zouden laten, en zonder lang te vertoeven, bij haar zouden terugkomen. Zij betuigde, dat dit zeer haar begeren was, en dat zij voor de weinige ogenblikken, welke zij nog over had, zich in de stilte zou afzonderen.

Zij gingen tezamen boven in een kamer, alwaar zij zich aan enige heren die zich daar bevonden, uitlieten over de gesprekken welke zij zoëven tevoren met Katharina gehad hadden. Een zeker particulier heer merkte daarbij op, dat wel mogelijk de gevangene, als zij haar sententie in de Vierschaar zou hebben aangehoord, veranderen zou. Van 't Hof antwoordde, dat een dergelijke gedachte al eerder bij iemand plaats had gehad, omtrent het openbaar aankondigen van haar doodvonnis, onder de blauwe hemel; doch dat die verandering bevonden was, bestaan te hebben in een meerdere ruimte en een grotere blijdschap wegens het naderen van haar aankomende gelukstaat: vragende hij tevens aan die heer: Indien het nu al eens ware, dat zij met beklemdheid, duisternis en vreze des doods bevangen werd, of zijn Ed. dan daaruit dacht, dat zij verloren zou gaan? – Die heer antwoordde: neen, indien zij tevoren genade gehad heeft. – Van 't Hof zei daarop, dat zij sedert de tijd van ruim acht dagen geleden aan ver-

scheidene personen en vervolgens van tijd tot tijd aan hem en zijn ambtgenoot, en nú nog zoëven op het ogenblik toen hij bij haar geweest was, daarvan wel onmiskenbare blijken had gegeven.

Voorts zei hij nu ontlast te zijn van de tevoren gemelde beklemdheid, die hij 's avonds tevoren nog omtrent het voorwerp gehad had, door de blijken en bewijzen, die zij aan zijn ambtgenoot en aan hem gegeven had (en door ons boven vermeld zijn) van haar zalige verwachting.

Toen gingen de beide krankenbezoekers in de gevangenis en vonden haar in die gesteldheid en verwachting, als even tevoren gezegd is.

Nadat zij voor het laatst in de gevangenis haar de Heere hadden opgedragen, bleven de krankenbezoekers nog enige ogenblikken bij haar.

Van 't Hof vroeg, of zij soms nog iets aan hun personen te zeggen had? want dat zij niet wisten of er ook nog wel enige gelegenheid zou zijn om met en tot haar te spreken?

Zij antwoordde: te hopen dat zij tegen hen tot op het laatste ogenblik zou mogen en kunnen spreken, welke de gronden waren waarop zij de tijd voor de eeuwigheid verwisselen zou. Maar Van 't Hof en Goedhart drongen zeer sterk aan, zo zij nog iets te zeggen had, dat zij dan nú moest spreken. – Daarop zei zij: ik bedank de heren voor al de liefde en de dienst, die gij aan mij, zulk een onwaardige, bewezen hebt, en de Heere God zal 't u lonen.

Van 't Hof zei hierop: Katharina, wij begeren geen loon. Ons loon zal groot genoeg zijn, zo wij maar als middel mogen gestrekt hebben in de hand van God, om u als een vuurbrand uit het vuur des eeuwigen verderfs gerukt te hebben. –

Gijlieden, antwoordde zij, zijt rein van mijn bloed. – De krankenbezoekers drongen opnieuw sterk aan, zo

zij nog iets had te zeggen, dat zij het toch doen zou, eer zij vertrokken. – Zij zei daarop: Ik hoop immers, dat ik nog tegen u spreken zal, maar zo niet, ik wens u dan goedenacht, tot de eeuwigheid komt, en hoop dan met ulieden in de eeuwige heerlijkheid, tot verheerlijking van God en de zalige verlossing van Jezus te spreken en te zingen.

Dit bracht zij uit onder zeer veel aandoeningen en onder een vloed van tranen; waarop Van 't Hof zei: zijn dan deze dingen alzo, en heeft God die grote genade aan u bewezen, wij wensen u dan een goedenacht totdat de eeuwigheid komt, en gij zult dan onze kroon en blijdschap zijn in de dag van Jezus Christus, wanneer Hij zal gekomen zijn.

Goedhart deed desgelijks, en zij beiden scheidden van haar met veel aandoeningen.

Zij werd nu terstond boven gehaald, om haar doods-sententie in de openbare Vierschaar te horen voorlezen. Terwijl gingen de beide krankenbezoekers in de vertrekkamer, om haar op te wachten.

Toen de sententie gelezen was, werd zij door twee dienaars der Justitie bij hen gebracht, en stond in dezelfde bedaardheid voor hen in de tegenwoordigheid van die heer, die diezelfde morgen de aanmerking van verandering te zullen ondergaan door het lezen der sententie gemaakt had, en van nog enige anderen, die daar tegenwoordig waren.

Goedhart deed eerst zijn aanspraak tot haar, en vroeg of zij nog stond in de verwachting dat haar einde vrede zou zijn? Zij antwoordde: ja, zeggende voorts: nu vervelen mij de ogenblikken dat ik hier sta! nu zie ik Jezus met uitgebreide armen naar mij wachten! –

Van 't Hof vroeg of zij in de Vierschaar niets had gezegd? – Zij zei: neen. – Van 't Hof vroeg of zij dan daar ook iets had willen zeggen? Zij gaf tot bescheid,

dat zij vergiffenis wilde hebben gevraagd vanwege al de leugens die zij tevoren tegen haar Rechters gesproken had, en begon te wenen.

Van 't Hof zei toen: Katharina, gij zult op dit ogenblik uw vonnis ontvangen, om al hetgeen gij tegen het recht der Justitie gedaan hebt; berust daarin, maar gij zult óók op dit ogenblik verschijnen voor een God, Die vlekkeloos heilig en majestueus rechtvaardig is, voor Wie niets dat onrein of bevlekt is, kan bestaan. Meent gij daarvoor te kunnen bestaan? – Zij antwoordde: ja, want die God heeft Zijn Zoon gegeven, en Die heeft in de Vierschaar der Goddelijke gerechtigheid voor mij voldaan.

Daarop gevraagd zijnde, of zij nu geen zonden zag? was haar antwoord: Mijnheer, ik geloof dat ik nog zonden heb, zolang ik hier sta; maar Jezus heeft ze bedekt.

Zij werd gebracht naar de plaats waar het gebed voor haar moest geschieden. Goedhart moest wegens aandoening in de vertrekkamer blijven; en 't is opmerkelijk, dat Katharina 's maandagsmorgens tevoren hem voorgezegd had, te geloven dat hij haar niet ten uiteinde toe zou bijstaan. – Van 't Hof volgde haar naar de gemelde plaats. Zodra zij neergeknield was, werd er een zeer gepast gebed voor haar gedaan. –

Na het eindigen van het gebed stond Katharina op. Van 't Hof vroeg haar, of zij nog iets te zeggen had? Zij zei: ja, en dat zij zeer begerig was tot de toeschouwers nog een woord te spreken. Dit werd haar toegestaan te doen op die plaats, en daarop zei zij: Och! mensen, spiegelt u aan mij, en wacht u van zulk een kwaad als ik bedreven heb, opdat gij in zulk een straf niet valt: maar Gode zij lof, mijne zonden zijn mij vergeven, en mijn ongerechtigheden zijn verzoend! En dat uit vrije goedheid Gods. –

Daarop werd zij naar het treurtoneel geleid, en Van 't Hof, achter zich omziende, zag dat de scherprechter haar aangreep en haar handen boeide, hetwelk zij alles met de uiterste bedaardheid toeliet, leggende zelf haar handen tezamen, en achter Van 't Hof aankomende, zei zij: nú ga ik heen naar mijn zaligheid. Eén van de dienaren der Justitie heeft daarna verhaald, dat zij tot hem gezegd had: gij leidt mij heen, maar ik ben gelukkiger dan gij. –

Op het treurtoneel komende, sprak zij nog, terwijl zij haar geboeide handen ophief, dezelfde woorden, die zij tevoren in de kamer waar het laatste gebed geschied was, gesproken had: Och! mensen, spiegelt u aan mij, enz. –

Zodra zij aan de worgpaal kwam, zag zij met een allergrootste bedaardheid die plaats aan, en keerde zich dan om naar het aangezicht van haar Rechter. Zij maakte een beleefd compliment en klom de voetbank, die bij de worgpaal stond, met veel vrijmoedigheid op, en stelde zich tegen de paal als iemand die zich bereidt om te sterven.

Van 't Hof, zich als met kracht versterkt gevoelende, zei: Katharina, ik neem heden de Hemel en de aarde tot getuigen, dat wij u hebben voorgesteld de zegen en de vloek, de dood en het leven. Wat is nu uw keus geworden? – Het leven, was haar antwoord. – Van 't Hof vroeg haar: op welke grond? – Zij antwoordde: alléén om de volmaakte Borggerechtigheid van Jezus, Die voor al mijn zonden voldaan heeft. – Van 't Hof zei: is dit dan de enige grond, waarop gij in dit ogenblik de eeuwigheid instapt? – En zij gaf ten antwoord: Ja, mijnheer. – Waarop Van 't Hof met veel aandoening zei: Nu, Katharina, ga dan heen in vrede, en de God des vredes zij eeuwig de God van uw blijdschap en verwondering, en zing dan vóór de troon het Lied des

Lams: Gij hebt mij Gode gekocht met Uw bloed !

Katharina, nu niet meer kunnende spreken, doordat het koord reeds gebonden en toegehaald was, boog zich nochtans tweemaal met knikking van het hoofd tot een teken dat zij dit woord verstond en als „Amen” daarop zei.

Zodanig was het Godonterend leven en de Godverheerlijkende uitgang van Anna Katharina Merks, een voorwerp, waarin de Heere het vrije van Zijn Goddelijke genade zó klaarblijkelijk heeft willen tentoonstellen. Bij de Heere Heere is toch niets te wonderlijk, en de Mond der waarheid heeft Zelf tegen de Farizeeën betuigd, dat de hoeren en tollenaars hen zouden vóórgaan in het Koninkrijk der Hemelen. Waarlijk, bij de Heere zijn uitkomsten zelfs tegen de dood, en zovelen Hem aannemen, heeft Hij de macht gegeven om kinderen Gods genaamd te worden. Hij staat nog gedurig op de uitgangen der wegen, en nodigt een iegelijk. Hij gaf hetzelfde volle loon aan diegenen die ter elfder ure kwamen als die ter zesder ure reeds gekomen waren. Wij mogen nimmer zondigen, opdat de genade te meerder worde, maar onbetwifelbaar blinkt dezelve véél schoner uit, naarmate dat het voorwerp waaraan de Heere die genade beliefde te gunnen, uitstekender was in zonden, en een allerschoonste glans levert zij op, wanneer bij die uitmuntendheid in zonden nog komt een allerdiepste onkunde.

Hoe allerheerlijkst blinkt dan dit niet door in de persoon van Anna Katharina Merks, dat bij God géén aanmerking des persoons is, maar dat Hij Zich ontfermt, diens Hij Zich ontfermt ! — Zij was een voorwerp, dat zelfs niet wist, dat zij een geweten had. Zij had wel ondervonden, dat het hart haar klopte, maar vanwaar

die kloppingen ontstonden, wist zij niet. Waar kan men beschreielijker onkunde zoeken ? Zou men zo iemand wel veel hoger stellen kunnen dan een redeloos dier ? De dicteringen van de consciëntie te gevoelen, en niet te weten vanwaar die zijn, is maar heel weinig boven de redeloosheid. Moet zo iemand niet in staat zijn tot uitgieting van allerlei boosheid ? Want daar een mens van nature in alle zonden geboren is, moet hij wel noodzakelijk ook daarin vervallen, zo hij niet wordt betuigd, en de allereerste teugel is het geweten. Waar men dan geen geweten kent, is ook niets dan allerlei boosheid en het daarin voortgaan van kwaad tot erger, te wachten.

Zij wist niet verder, als van horen-zeggen, volgens haar bekentenis, dat er een God was. Derhalve was het onderzoek van een stuk van zulk een eeuwig gewicht, haar aandacht onwaardig geweest. Ofschoon het nu zeker is, dat alle natuurlijke mensen, volgens Paulus' woorden, zonder God leven, is het evenwel waar, dat zij wel méér dan van horen-zeggen, weten dat er een God is. Katharina wist het alléén maar van horen-zeggen.

Men moet niet begrijpen, dat wij met zo te spreken, bedoelen dat zij minder dan andere mensen een ingeschapen kennis van God gehad zou hebben: gans niet; zij betuigde kloppingen te hebben gehad. Die kwamen van de consciëntie, en die (een stadhouderes der Godheid zijnde en vonnissende naar de Wet, die van nature in onze harten is ingeschreven) zo was haar ook een kennis van de Allerhoogste Wetgever ingeschapen: want toch, daar een Stadhouder is, daar is ook Oppermacht, en daar een Wet is, daar is een Wetgever; maar die kennis (door de bedorven natuur verdonkerd in plaats van opgehelderd zijnde) was noch door opvoeding noch door iets anders opgescherpt, maar een talent dat in een zweetdoek begraven lag.

Opmerking verdienen haar meeste antwoorden. Toen Van 't Hof vroeg, of zij dacht dat God de mens kwaad geschapen had? veinsde zij niet; maar sprak eenvoudig, zeggende: anders kan ik het niet begrijpen, - ter beschaming waarlijk van honderden, die met de mond belijden, dat God de mens recht geschapen heeft, maar door hun daden tonen dat niet te geloven.

Katharina zei ronduit, zoals het bij haar lag, en reeds vanaf het begin van haar samensprekingen met de ziekenbezoekers blijkt het, dat zij aldus gehandeld heeft.

Zij wist nochtans, dat de eerste mens Adam was geheten geweest. Hoe zij aan die wetenschap gekomen is, blijft ons duister, nochtans schijnen wij uit haar opvoeding en uit haar levensloop recht te hebben om te geloven, dat zij dat meer historisch gehoord zal hebben, dan dat het haar geleerd zou zijn om haar daardoor tot een kennis van haar ellende op te leiden. Zij wist tenminste in het geheel niets uit de Heilige Schrift, en die onkundig genoeg is om niet te weten wat de Heilige Schrift is, en waartoe ons deze is gegeven, mag met alle reden alleronkundigst genoemd worden, omdat hij dan van de weg der zaligheid niets weten kan, want ofschoon God als een God in onze harten moge geopenbaard zijn, is Hij er echter niet geopenbaard als een God van zaligheid, en wat voor nut deed haar die kennis, dat de eerste mens Adam was genoemd geweest, daar zij noch van het proefgebot noch van de val iets wist, en bijgevolg ook haar eigen ellende geheel onkundig was? -

Maar wie moet niet een koude schrik door al zijn leden gevoelen, die zich dat voorwerp verbeelden wil als een voorwerp dat God verkoren heeft tot een vat der barmhartigheid, en dat nú nog zó diep onkundig zijnde, evenwel in haar eigen ogen rein was, - wanneer hij zich daarbij voorstelt, dat ditzelfde mens (nog maar

een bij de aardse Rechter vast bepaalde en zeer korte levenstijd over hebbende) in die korte tijd door de gehele bekeringsweg zou moeten worden heengeleid? Hoe vreemd moet Anna Katharina Merks daar wel toegelusterd hebben, toen zij de val van Adam door Van 't Hof haar hoorde voorlezen? Hoe moet zij daar gestaan hebben, toen zij overtuigd werd in zonden te zijn geboren, en zo ras zij ter wereld kwam, de dood reeds te hebben verdiend? Wat moet er in haar hart wel zijn omgegaan, toen haar de Tien Sinaïtische Geboden werden voorgelezen, en zij uit elk gebod overtuigd werd aan de overtreding daarvan schuldig te staan? Hoe bang moet het haar geworden zijn, toen zij hoorde dat Van 't Hof volgens Gods eigen Woord, haar toonde dat zij schuldig was aan de gehele Wet, al had zij maar één Gebod daarvan overtreden, en dat zij nog veel méér onder de toorn en de vloek van God lag, nu zij, naar haar eigen bekentenis, al de Geboden geschonden had? Moet zij niet als een riet hebben gebeefd, toen Van 't Hof haar aantoonde, waarin die vloek bestond? En kan men zich de toestand wel afschilderen, waarin zij stond, toen zij bij dat alles de zekerheid van de korthed van haar leven voegde? -

Trouwens, de uitkomst heeft geleerd, dat het zeer ontzaglijk in haar is toegegaan. Die woorden waren haar al aanstonds op het hart gevallen, en de eerstvolgende nacht moest reeds getuige wezen, hoe het pak van haar zonden en overtredingen haar bezwaarde, en hoe zij daaronder gebukt ging.

In het vervolg zal dat nog klaarder blijken. Onder-tussen levert het alweer een blijk van haar jammerlijke onkunde, dat zij zelfs het onderscheid tussen een mens en een beest niet wist. Zij schijnt nog te hebben geweten van een Hemel, maar van geen hel; van een vagevuur had zij wel eens in de Kerk gehoord, doch nooit

daarvan zich een begrip kunnen maken. Dit is onkundiger dan de Heidenen zelf. Die stelden nog een straf- en beloningsplaats ná de dood. Zij wist van geen hel, dus moest volgens haar begrip dan alles ná de dood zalig worden: want een vagevuur of zuiverplaats stelde zij ook al niet. Zij sprak ook alleen maar (toen Van 't Hof haar vroeg, hoeveel wegen zij geloofde dat er ná de dood waren) van een eeuwige glorie. Wie heeft van zulk een ònkunde ooit de weerga gezien? -

Wij kunnen echter niet voorbijgaan aan te stippen dat het opmerking verdient, dat zij, ofschoon zij van het vagevuur wel had horen spreken, daar nooit enig begrip van had kunnen maken, - maar hoe moeten toen alle hartstochten in haar gaande zijn geworden, toen zij Van 't Hof een hel hoorde noemen, als de verblijfplaats der goddelozen ná de dood, en daarvan de uiterste rampzaligheid, verschrikking en ijselijkheid in korte be-woordingen zo nadrukkelijk hoorde beschrijven?

Zij wist niet eens wie Jezus Christus was. Al had zij nooit gezegd, dat zij in al haar levenstijd maar dertig maal ten hoogste ter kerk geweest was, dan had dit alleen een genoegzaam bewijs daarvan geleverd, dat zij van geen Jezus wist, en het blonk teméér door, als men daarbij voegt, dat zij een driegodendom stelde.

In haar worden de woorden van Paulus vervuld, dat Christus, de Gekruiste, de Joden wel een ergernis en de Grieken wel een dwaasheid is, maar hùn die ge-roepen zijn, beiden, Joden èn Grieken, een kracht en wijsheid Gods. Het woord, dat tot haar gesproken was, hoe diep onkundig zij ook ware, werd aanstonds al aan haar gezegend. Diezelfde nacht had zij daar al werk mee, en 's morgens, toen de beide ziekenbezoekers kwamen, moest het er al uit. 't Woog haar zwaar op het hart. 't Werd haar benauwd, en in de kerker was haar de ziel nu nog in een méér nare kerker, die haar welhaast de akeligheid van de eerste deed vergeten. Haar

toevlucht en haar „waarheen” in deze omstandigheden (zo ze niet haar al uit de handen geslagen waren geweest), te weten: Gods barmhartigheid, haar jonkheid en het bidden, waren bij haar nú geen plechtankers meer. Zij was van haar zonden èn van Gods gerechtigheid, en ook van het oordeel dat daaruit voortspruiten moest, overtuigd. De eeuwigheid lag haar nog veel zwaarder dan lood op het hart, en waar zij zich ook keerde, vond zij geen helper, en zo er al iemand zijn mocht, gelijk haar Van 't Hof gezegd had, zij kende hem niet, en wist niet, op wat voor manier zij hem naderen zou, en wat zij hem zou gebeden hebben! Bij haar was het wel inderdaad waarheid, wat de psalmdichter zegt:

'K wou vluchten, maar 'k kon nergens heen,
Zodat mijn dood voorhanden scheen,
En alle hoop mij gans ontviel, -
Daar niemand zorgde voor mijn ziel. -

De Tien Geboden opgezegd? In deze onkunde stond zij niet lager dan velen, die nog wel naarstig ter kerk gaan en graag aangezien willen worden voor mensen, die héél veel weten, en ondertussen geloven zij de Wet en de geloofsartikelen een gebed te wezen. Niemand van hen is zo dwaas, dat hij een Plakkaat, hetwelk de hoge Overheid uit laat gaan, voor een smeekschrift aan de hoge Overheid op zal nemen, en zij noemen evenwel de Wet van God een gebed aan God. Maar dát was nu bij Katharina al uit: want zij was reeds overtuigd aan ieder der Tien Geboden schuldig te staan, en al had zij het volmaaktste gebed willen bidden, dat zou haar Goedhart op die eerste morgen toen hij bij haar is gekomen, ook wel ontnomen hebben, toen hij haar uit iedere bede bijzonder aantoonde, dat zij, zo menigmaal als zij dit gebed had uitgesproken, met God gespot had. -

O! hoe ontzaglijk moet de toestand van dit voorwerp

zijn geweest, daar haar de eeuwige verdoemenis op het hart woog, daar zij nergens een toevlucht zag en de dood vaardig beschouwde om haar op het treurtoneel te rukken! nochtans had zij onder dat alles nog iets waar zij zich op neerzette: Zij had gebeden om haar bewaarengel, en stond daar nog op dat de Engelen voor haar zouden kunnen bidden mitsgaders de Heiligen.

Van 't Hof hielp haar uit Gods Woord ook van deze bedrieglijke grond af, en ontnam haar alle soorten van toevluchten buiten Jezus Christus, de Gekruiste.

In die allerdroevigste toestand bleef zij tot 's zaterdagsmiddags. De hamer der eeuwige rampzaligheid sloeg gedurig op haar hart, en niet zozeer de eerste als de tweede dood vertoonde zich ogenblikkelijk vóór haar, omringd door een stoet van de felste afgrijselijkheden en pijnigingen, waarbij dan de eerste dood haar telkens weer toebeet, dat hij haar het verbeurde leven geen ogenblikje zou verlengen, en zij was reeds overtuigd, dat er ná het sterven voor haar geen verzoening met God te vinden zou zijn.

Op die middag had zij het ongeluk, iemand bij zich op bezoek te krijgen, die met Gods barmhartigheid buiten Christus haar had getroeteld. Dit gaf haar enige verkwikking; daar hoorde zij naar, zonder te beredeneren, dat, indien Gods barmhartigheid groter ware dan Zijn rechtvaardigheid, hetwelk noodwendig wezen zou, als Hij zonder voldoening jegens Zijn vlekkeloze heiligheid en Zijn onkreukbare rechtvaardigheid de schulden vergaf, — dat dan Zijn rechtvaardigheid onvolmaakt was en God geen God meer blijven zou.

Dat weinigje verademing stond haar echter duur, en zij moest nog diezelfde avond haar dwaasheid en tijdverspilling met hete tranen bewenen, toen Van 't Hof Gods rechtvaardigheid uit Zijn onfeilbaar Woord haar recht beschreven had. Zij gevoelde nu het gewicht van

ál haar zonden in het algemeen, en van dit haar vergrijp in het bijzonder zódanig, dat er 's morgens verandering aan haar gelaat en verzwakking van haar krachten te zien was.

Vanaf die vorige avond tot 's zondagsnachts moet men haar bangste tijd stellen, en de angst en waarheid, waarin zij toen al heeft moeten worstelen, menen wij dat geen pen in staat is uit te drukken: want alles, wat zij nog gehad had, was haar nu ontnomen: nergens zag zij uitkomst. Zij stond wel stil bij haar gemis, maar of dat ooit aan haar vervuld zou worden, was bij haar in grote twijfel, en buiten die vervulling was nochtans álles bij haar even hopeloos.

Niet zonder aandoening kan men zien, dat juist op die zondagmorgen, in haar állerzwaarst lijden, Goedhart, die nu al zovele malen bij haar geweest was, de plaats uit Job 33 omtrent de dromen aan haar verhalen moest, en dat daarop háár verhaal volgde van Gods waarschuwing aan haar, de nacht vóór haar laatste diefstal. Want behalve dat dit haar nog des te meer haar verdoemelijkheid moest op het hart doen wegen, was het evenwel voor haar, aan de andere kant een onweersprekbaar bewijs, dat God Zich nog met haar bemoeide, en niet naliet zulk een grote zondares nog te waarschuwen.

God, Die in Zijn eeuwig besluit wist, wat Hij met dit voorwerp vóór had, liet ook vervolgens de mond van Goedhart 's morgens en die van Van 't Hof 's avonds, geheel niet onbespraakt, noch in het vervolg hun redenen ongezegend. Met ontferming zagen zij haar aan, hoe zij met haar ellendestaat worstelde. Groot was haar ellende, náár haar beklag, en het was aan haar te zien, dat zij hopeloos was. Zij had nu geheel niets in Hemel noch op aarde, waar zij zag dat een ontzaglijke eeuwigheid in te treden, op gewaagd kon worden, dan op de éنية offerande van Jezus Christus, — en zij kon niet be-

grijpen, dat God op een zó grote zondares nog zou willen neerzien, dat Hij haar daaraan deel schonk. Zo gaf zij dan alles prijs, en het was bij haar buiten hope. Anders deed zij niet dan haar zonden te bewenen, en om een recht gezicht daarop, God aan te lopen.

En waarlijk, dit is de eindpaal, waartoe het met ons komen moet; eer wij tot God in Christus overgaan, moeten wij éérst aan onszelf sterven, het leven onzer hand verliezen, en van alles los staan, eer Christus, Die met innerlijke ontferming bewogen, daar met uitgebreide armen menslievend staat te wachten, tot onze ziel van vrede spreken of die liefelijk omhelzen wil. Wij moeten éérst tot op de fundamenten ontbloot wezen, eer Christus op ons bouwen wil, en wij moeten aan God éérst alles loslaten en alles overgeven, eer Hij ons aanneemt.

Zó ging het met allen, die ooit tot God in Christus zijn overgebracht. Zó ging het Anna Katharina Merks: toen de wateren de toppen der hoogste bergen bedekten, en zij geen grond meer had, op welke zij het hol van haar voet kon neerzetten, gaf God haar een eeuwige grond, die zelfs de poorten der hel nooit zullen overweldigen. Toen zij zich allerellendigst en allerarmst achtte, schonk God haar oneindige schatten, en toen zij heilig hopeloos was, deed God haar Zijn heerlijkheid zien. Toen zij van alles ontbloot was, bouwde Christus op haar een paleis van zilver, waarin Zijn Naam hier en hiernamaals, en Zijn vrije dispensatie van hoge mensliefde eeuwig verheerlijkt en met lofgezangen geroemd zullen worden. – En had deze zondares geen stof tot roemen en tot zingen van Gods goedertierenheên? Haar was toch ten deel gevallen wat de Heere Jezus spreekt in die gelijkenis in Lukas 15 vs. 20: En als hij nog verre van hem was, zag hem zijn vader en werd met innerlijke ontferming bewogen. –

't Is vèr beneden de hoogte van de geest eens Christens, te denken, dat het voor de Heere te gering zou wezen, op zulk een misdadige neer te zien, want wij, die alleen maar het kabinet der Goddelijke raadsbesluiten van achteren bezien kunnen, zien anders als de Heere. – Was zij geringer dan de moordenaar aan het kruis? En de grote Samuël zag Isais, de oudste zoon, voor degene aan, wie de Heere verkoren had, doch het was de geringste van al zijn broederen, die God tot Koning gezalfd wilde hebben. Het was des Heeren belofte, dat Hij Zijn hand tot de kleinen zou wenden. En spreekt Hij niet in Zijn Woord: Op dezen zal Ik zien: op de arme en de verslagene van geest, en die voor Mijn Woord beeft? –

Nu was er de tijd der minne voor Katharina. God zag haar aan in ontferming, en Christus zei tot haar, dat zij de Zijne was. Zij was in de ruimte gesteld (zie Ps. 118). Christus was voor haar ingetreden, en het pak der zonden was van haar weggenomen.

Ziedaar een allerdiepst onkundig mens, die zelfs niet weet dat zij een geweten heeft, die geen onderscheid tussen een mens en een beest kent, die van een hel onkundig is, op een zonderlinge wijze, nochtans geheel met Gods Woord en de bevinding aller Godzaligen overeenstemmende, uit de macht des Satans tot het Koninkrijk van Gods Zoon, en uit de duisternis tot het licht overgebracht!

Verdere aanmerkingen dan reeds in het werkje hier en daar gemaakt zijn, zullen wij op het vervolg van haar weg niet maken. De lezer kan oordelen, of er iets in is dat haar bekering tegenspreekt.

Maar hebben wij tevoren onze lezer haar bedroefde toestand onder het pak van zonden geschetst, – wij willen hem nu ook vermanen zich eens voor te stellen, in wat ruimte en blijdschap zij door haar redding moet zijn uitbroken, en ernstig te overwegen of er wel

uitdrukkingen, daarmee overeenkomstig te vinden zijn. Zie Psalm 118 vs. 14-21 en vs. 27-29.

O ja ! God heeft Zich in haar verheerlijkt. De Engelen in de Hemel hebben daarover Hem lof toegezongen, en Gods vrije genade, in het bekeren van Anna Katharina Merks, is een flonkerende diamant in de kroon van Jezus' kruisverdiensten.

Zij leeft, zij zweeft nu reeds voor de troon van God en baadt zich in een zee van oneindige blijdschap. Zij geniet God in al Zijn volheid en zingt rusteloos haar Verlosser eeuwige glorie-psalmen. Openb. 5 vs 8-14.

Gelukkig was zij reeds hier bij aanvang. De prikkel des doods was weggenomen, en de dreigementen van de grote vijand hadden op haar geen vat meer. Zo ontzaglijk groot als vóór haar redding haar vrees was voor de eeuwigheid, zo groot als vóór haar overtuiging haar schrik tegen de dood was geweest, zo wonderlijk hoog was nú haar blijdschap omtrent het toekomstige en haar bedaardheid over de eerste dood. De dood, zei zij, was voor haar géén dood, maar een ingang in 't eeuwig leven. Zij zei dat niet alleen met haar mond, maar haar gehele houding en haar gelaat bevestigden dat. Toen zij des zaterdags onder de blauwe Hemel was geweest, had de dagvaarding op het treurtoneel bij haar geen vrees noch schrik verwekt. Daar was verandering op haar gelaat gekomen, maar 't was blijdschap, en men mocht van haar zeggen, gelijk David van zichzelf tot God zei: Hij heeft haar klagen veranderd in een rei.

De ogen van al de toeschouwers waren op haar geslagen, toen zij op het treurtoneel kwam en aan de paal stond, doch daar is niemand die de minste onrust in haar is gewaar geworden; zij was en bleef bedaard. De ogenblikken verveelden haar, had zij gezegd, die zij nog wachten moest, maar indien er op het treurtoneel een hartstocht op haar gelaat is te zien geweest, was het: het verlangen.

Waarlijk ook met grote reden: wij zullen niet ophalen, hoe een Christen (als hij van God verwaardigd wordt recht te staan), anders niet kan dan verlangen; maar alleen nog enige redenen hier aanstippen, die haar boven andere Christenen in die toestand genoodzaakt hebben te verlangen.

Zij was nu op die plaats, waar zij het leven moest laten. De straf op haar misdaden, die zij zich eerst niet dan bij verbeelding had kunnen voorstellen, was nú door de schande, de pijn en alle afgrijpseligheden, die een zodanige dood vergezellen, reeds vóór haar aangezicht; maar de prikkel ervan was weggenomen. Zij stond nú in dat tijdpointje waarin zij, - zo Jezus haar niet had verlost, - een gapende hel zou zijn ingestapt. Zij was nú verzekerd, dat zij een volzalige Hemel zou verkrijgen, zodra de ziel van het lichaam gescheiden was: zij zag, dat zij die niet had verdiend, maar wél de tegenoverstaande rampzaligheid, op wier oever zij nu gestaan zou hebben, indien zij die weldaad niet van Jezus verkregen had. - Wat moet dat anders in haar verwekt hebben dan een allerongrijpelijkste hoogte van dankbaarheid, en wat moet daaruit anders zijn voortgesproten dan een uiterst verlangen om haar Weldoener en Verlosser te danken voor Zijn gunst en redding, aan haar, onwaardige, bewezen ? Wat anders kan uit dat alles zijn voortgevloeid dan een rust en bedaardheid, en daar is ook anders niet op het treurtoneel in haar te vinden geweest.

Het ongelooft, dat toch van ouds gewoon is, alle daden der bekeerden te bedillen (al zou het ook de weldaden van Christus aan Beëlzebul toeschrijven), brengt tegen deze bedaardheid evenwel een nogal schijnschoon voorwendsel in. De dankbaarheid van Katharina, zegt het, moest op die tijd haar in gejuich en lofgezangen hebben doen uitbreken, zo zij waarlijk was bekeerd geweest, uit aanmerking van de grootte van het gevaar. Ande-

ren, die nogal liefst Katharina's bekering, zoals zij zeggen, geloven, antwoorden alleen, dat het geen wonder zou zijn geweest, al ware zij in juichen uitgebarsten; maar dat God vrijmachtig is, en Hij dat zo niet belieft heeft.

Voorbarig oordeel, waarlijk. Men onderscheidt geen zaken recht. Men heeft van zulk een gejuich wel gehoord omtrent de Martelaars; maar deze leed om haar zonden en misdaden, en niet voor Gods eer. Ontmenst de bekering de mens? Immers geheel niet. De prikkel des doods was weggenomen, maar Katharina zag nu nog veel beter haar schulden en misdaden, dan wanneer zij onbekeerd en alzo blind voor dezelve gestorven was. Zij had ze bedreven, – zij werd ervoor gestraft. Wat moest deze bekering dan anders in haar werken dan een bereidvaardigheid tot schuldbelijdenis? Dit heeft zij ook gewerkt. Bij de oprechten is toch goedgewilligheid: ofschoon zij zei geen zonden te hebben, omdat Jezus die bedekt had, toonde zij evenwel door haar daden, heel goed te weten dat zij zonden had: want zij had de Rechter, zelfs noch ná het horen voorlezen van haar doodvonnis, willen vergiffenis vragen voor de leugens, die zij vóór haar bekering tegen de Justitie had gelogen, en betreurde deze met hete tranen. Ja ook zeide zij nog: mensen spiegelt u aan mij, God is een God van gerechtigheid en orde: Hij noemt nooit het kwaad goed! En wat begeert men groter juichstem van zo iemand, die als een misdadige sterft, ofschoon zij bekeerd is, dan dat zij uitroept (en dat heeft immers Katharina gedaan): mijn zonden zijn mij vergeven, en mijn ongerechtigheden zijn mij verzoend!

Haar bedaardheid, die toch groot is geweest, en een ieder die haar heeft zien sterven, voldaan heeft, was zelfs een juichstem, en als men haar gehele houding op het treurtoneel, en zelfs de gehele laatste morgen recht-

vaardig op de toets zet, blijkt daaruit niet anders dan een waarachtige bekering.

Maar al ware in dat laatste haar werk niet zozeer opgeklaard geweest, het zou daarom geen bewijs zijn geweest, dat zij genadeloos gestorven was: en nu stond dat opgeklaard. 'tWas niet wild, niet losbandig, niet luidruchtig, maar stil en bedaard. Zij zag aan de éne zijde haar zonden en de straf die zij daarvoor lijden moest, – aan de andere zijde Gods weldaden. Wat kan, wat mag dat anders in haar werken dan bedaardheid en vrede, dan losstaan van dit leven en verlangen om bij Jezus te zijn? – En immers alle drie deze dingen zijn bij haar gevonden geweest. –

Een Christen weet, dat het ongeloof nooit ophoudt tegenwerpingen te maken en hij bekreunt zich daarover dan ook niet, wanneer hij wel staat, en het zal altoos ver van hem blijven van te twifelen aan de zalige rust van Anna Katharina Merks, wier levensloop en levens-einde wij hiermee hebben beschreven, – moge het zijn tot lof en eer van God Drieënig en tot lering en heil van de lezer. –